

Hansti Duniya (Punjabi) • Vol. 46 • No. 02 • FEBRUARY 2022

ਹੰਸਤੀ ਦੁਨੀਆ

₹15/-

ਹੁਸਤੀ ਦੁਨੀਆ

ਹੰਸਤੀ ਦਨੀਆ

• Vol. - 46 • ਅੰਕ - 02 • ਫਰਵਰੀ 2022 • Pages : 52
 (ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬੱਧਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਅਲੋਖੀ ਪਟਿਆਲਾ)

Also published in Hindi, English & Marathi

Printer & Publisher Raj Kumari, on behalf of Sant Nirankari Mandal, Delhi-9, printed at M.P. Printers, B-220, Phase-II, NOIDA - 201305 (UP) & published at Sant Nirankari Satsang Bhawan, Sant Nirankari Colony, Delhi-110009

Managing Editor : Sulekh Singh 'Sathi'

Editor (Honorary)

Sulekh Singh 'Sathi'

Email: editorial@nirankari.org

Ph.: 011-47660200

Fax: 011-27608215

Website: www.nirankari.org
kids.nirankari.org

Subscription Value

Country	1 Year	3 Years	5 Years	11 Years
India/Nepal	₹ 150	₹ 400	₹ 700	₹ 1500
U.K.	£15	£40	£70	£150
Europe	€20	€55	€95	€200
USA	\$25	\$70	\$120	\$250
Canada/ Australia	\$30	\$85	\$140	\$300

Other Countries

Equivalent to U.S. Dollars as mentioned above.

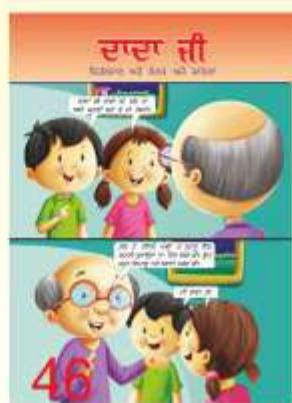

H39

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ	04
ਵਿਗਿਆਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨੇਤਰੀ	10
ਹਾਸਥੇਡਾ	16
ਸਾਧਾਰਣ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨੇਤਰੀ	19
ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ?	27
ਰੰਗ ਭਰੋ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗਿਤਾ	38
ਕਦੇ ਨਾ ਭੁਲੋ	42
ਬੁਧੀ ਦੀ ਪਰਖ	50

ਚਿੱਤਰਕਥਾਵਾਂ

विंटी 20
दादा जी 46

ਹੰਸਤੀ ਦੁਨੀਆ

ਕਹਾਣੀਆਂ

06. ਗਲਤੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ
- ਪਿੱਧਕਾ
11. ਸਦਉਪਯੋਗ ਦੀ ਸਿਖਿਆ
- ਰਾਫੇਲਾਲ
24. ਕੀ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ...
- ਕਮਲ ਸੌਂਗਾਨੀ
32. ਨੀਲਮ ਪਰੀ ਅਤੇ ਮੌਠੀ
- ਗੋਵਿੰਦ ਭਾਰਦਵਾਜ
35. ਸੁਨਿਹਰੀ ਪੰਡੀ
- ਰਾਜੇਸ਼ ਅਰੋੜਾ
41. ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਰੇਖਾ
- ਡਾ. ਸਤਯਪੁਰਾਸ ਵਰਮਾ
44. ਈਰਖਾ ਦਾ ਛਲ
- ਵੇਦ ਸ਼ਰਮਾ

44

06

11

24

32

35

41

ਗੀਤ-ਕਵਿਤਾਵਾਂ

05. ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਰੁੱਖ
- ਸਿੱਕਰ ਸਿੰਘ 'ਮਾਣਕ'
18. ਆਈ ਬਸੰਤ
- ਨਿਮਰਤਾ
26. ਮਿਲਜੁਲ ਸਾਰੇ ਕਰੀਏ ...
- ਸੁਰਿੰਦਰ ਰੰਧਾਵਾ
34. ਹਿਮਾਲਯ
- ਉਮਾਸੰਕਰ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੇਖ

08. ਅਸੀਂ ਮੱਧਮੱਖੀਆਂ
- ਨੀਲਮ ਜਿਓਤੀ
14. ਅਨੋਖੇ ਸਮੰਦਰੀ ਜੀਵ
- ਕਿਰਣ ਬਾਲਾ
28. ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ...
- ਗੋਪਾਲ ਜੀ ਗੁਪਤ
34. ਨੀਦ
- ਰਾਮ ਸਿੰਘ
39. ਆਂਵਲਾ
- ਰਾਮਕੁਮਾਰ ਜੈਨ
43. ਛੋਟੀ ਚਿੜੀ ਜੇਬਰਾ ਫਿੰਚ
- ਵਿਦਿਆ ਪੁਕਾਸ਼

39

ਸਫ਼ਾਈ ਅਪਨਾਈਏ ਪ੍ਰਦੁਸ਼ਣ ਮੁਕਾਬੀਏ

ਪਿ ਆਰੇ ਬੱਚਿਓ ! ਫਰਵਰੀ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਦਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਪੜਕਣਾਂ ਤੇਜ਼ ਹੋਣ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਲਾਨਾ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਨੇੜੇ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਜਨਵਰੀ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਮਨਾਏ ਗਏ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਹੁਣ ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲਣ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਜੜੂਰੀ ਵੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਫਲ ਇਨਸਾਨ ਉਹ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਦਲ ਲਏ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਉਹੀ ਕਰੇ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜੜੂਰੀ ਹੈ। ਸੋ ਖੁਬ ਮਿਹਨਤ ਕਰੋ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਪੜਾਈ ਵਲ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਦਿੱਓ।

ਫਰਵਰੀ ਵਿਚ ਮੌਸਮ ਵੀ ਬਦਲਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਠੰਡ ਕੁਝ ਘਟ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਣਗਹਿਲੀ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ ਸਿਹਤ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜੜੂਰੀ ਹੈ। ਗਰਮ ਕਪੜਿਆਂ ਦਾ ਇਕਦਮ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਕਪੜਿਆਂ ਦੀ ਚੌਣ ਕਰਨਾ ਵੀ ਜੜੂਰੀ ਹੈ।

ਪਿਆਰੇ ਬੱਚਿਓ ! ਫਰਵਰੀ ਮਹੀਨਾ ਇਕ ਹੋਰ ਖਾਸ ਮਹੱਤਵ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 23 ਤਾਰੀਕ ਨੂੰ ਯੁਗਾਦ੍ਯੁਸ਼ਟਾ ਬਾਬਾ ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋ ਕਿ ਬਾਬਾ ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਚੌਥੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮੁੱਚੀ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸੇਧ ਦੇਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਉਬੱਨ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ। ਅਨੇਕਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਵੀ ਆਪਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਜੋ ਅੱਜ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਅਪਣੀ ਅਲਗ ਪਛਾਣ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ‘‘ਖੂਨ ਨਾਲੀਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਨਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਵਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ’’ ਦੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਸੇਧ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ। ‘‘ਪ੍ਰਦੁਸ਼ਣ ਅੰਦਰ ਦਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਦਾ’’ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਇਨਸਾਨ ਲਈ ਖਤਰਨਾਕ ਹਨ। ਪ੍ਰਦੁਸ਼ਣ ਮੁਕਤ ਸੰਸਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਵੀ ਸਵੱਛਤਾ ਮੁਹੰਮ ਨੂੰ ਸਾਰਪਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਹਰ ਸਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਨਮ-ਦਿਨ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ, ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰਵਜਨਕ ਥਾਵਾਂ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂਕਿ ਮਨੁੱਖ ਮਾਤਰ ਸਵੱਛ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚ ਸਾਹ ਲੈ ਸਕੇ।

ਅਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀ ਦਿੱਲੀ ਸਮੇਤ ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਦੁਸ਼ਣ ਲੈਵਲ ਖਤਰਨਾਕ ਹੱਦ ਤਕ ਵੱਧ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਨਸਾਨਾਂ ਦਾ ਸਾਹ ਤਕ ਲੈਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਐਸੇ ਸਮੇਂ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰਦੁਸ਼ਣ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਅਨੇਕਾਂ ਜੜੂਰੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਾਫ਼-ਸਫ਼ਾਈ, ਸਾਫ਼ ਹਵਾ ਅਤੇ ਸਾਫ਼ ਪਾਣੀ ਲਈ ਪੁਰਜ਼ੋਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।

ਸੋ ਬੱਚਿਓ ! ਅਸੀਂ ਵੀ ਧਿਆਨ ਰੱਖੀਏ ; ਆਪਣੇ ਆਲੋ-ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਾਫ਼-ਸਫ਼ਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਬਾਬਾ ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਅਪਣੀ ਸ਼ਰਧਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦੁਸ਼ਣ ਮੁਕਤ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਈਏ।

ਸੁਲੇਖ ‘ਸਾਬੀ’
sulekh.sathi@nirankari.org

ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਰੁੱਖ

ਇਹ ਰੁੱਖ ਦੋਸਤੋਂ ਕਿਨ੍ਹੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।
ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਭਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।

ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਇਹ ਸਾਰੀ ਉਮਰ, ਵੰਡਾਉਣ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ।
ਮਰ ਕੇ ਵੀ ਇਹ ਕੰਮ ਵਿਚਾਰੇ, ਆਉਣ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ।
ਧਰਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਖੁਬ ਨਿਭਾਉਂਦੇ, ਯਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।
ਇਹ ਰੁੱਖ ਦੋਸਤੋਂ ...

ਆਪਣੇ ਫਲ ਨੂੰ ਆਪ ਕਦੇ ਨਾ, ਖਾਂਦੇ ਵੇਖੇ ਨੇ।
ਦੂਜੇ ਵੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਝੁਕ-ਝੁਕ ਜਾਂਦੇ ਵੇਖੇ ਨੇ।
ਜੋ ਵੀ ਆਵਣ ਸਭ ਦੇ, ਸੇਵਾਦਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।
ਇਹ ਰੁੱਖ ਦੋਸਤੋਂ ...

ਕਹਿਰ ਦੀਆਂ ਧੂਪਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ, ਦੇਵਣ ਛਾਵਾਂ ਨੂੰ।
ਭੀਨਿਆ ਜਾਂਦੇ ਫਿਰ ਵੀ ਕਿਉਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਨੂੰ।
ਜਖਮੀ ਹੋ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਇਹ ਬਲਿਹਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।
ਇਹ ਰੁੱਖ ਦੋਸਤੋਂ ...

ਰੁੱਖਾਂ ਬਾਝੋਂ ਹਾਲ ਕੋਈ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਧਰਤੀ ਦਾ।
ਕਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਰੂਪ 'ਮਾਣਕ' ਇਸ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ।
ਰੁੱਖ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਾਰੀ ਦੇ ਹਿੱਤਕਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।
ਇਹ ਰੁੱਖ ਦੋਸਤੋਂ ...

□ ਕਹਾਣੀ : ਪ੍ਰਯੰਕਾ

ਗਲਤੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ

ਮਾ

ਹਿਲ ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀ ਖੇਡਕੁਦ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਸੀ। ਵਾਰਸ਼ਿਕ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਹਾਲਾਂ ਇਕ-ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਬਾਕੀ ਸਨ। ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਮਾਂ ਖੇਡ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਬੀਤਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਸਹਿਪਾਠੀ ਉਸ ਨੂੰ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ।

ਦਰਅਸਲ ਸਾਹਿਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਮਝਦਾਰ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਜਦ ਸਿਰ ਤੇ ਆ ਜਾਏ ਤਦ ਹੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਾਹਿਲ ਹੁਣ ਤਕ ਇੰਝ ਹੀ ਕਰਦਾ ਆਇਆ ਸੀ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਸਾਹਿਲ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਦੇਵੇਨ ਦੇ ਘਰ ਗਿਆ। ਦੇਵੇਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੜਾਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਪੜਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਸਾਹਿਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਖੂਬ ਹੱਸਿਆ। ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ— ਅਜੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਕਾਢੀ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਤੋਂ ਇੱਕ ਹਫਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜਿਆ ਹੋਇਆ ਯਾਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਹਿਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੋਸਤ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਥੋੜਾ ਬਹੁਤ ਖੇਡਣ ਦੇ ਨਾਲ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਪੜਾਈ ਵੀ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਲੇਕਿਨ ਸਾਹਿਲ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਖੇਡਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ। ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਹ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ। ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਘਰ ਵਿੱਚ 'ਵੀਡੀਓ-ਗੋਮ' ਖੇਡਣ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ।

ਸ਼ਾਮ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਉਹ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਖੇਡਣ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ। ਸਾਹਿਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੋਸਤ ਤਾਂ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਇੱਕ-ਦੋ ਘੰਟੇ ਖੇਡ ਕੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗਦੇ। ਲੇਕਿਨ ਸਾਹਿਲ ਖੇਡ ਕੇ ਘਰ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਖਾਪੀ ਕੇ ਸੌ ਜਾਂਦਾ।

ਹੁਣ ਵਾਰਸ਼ਿਕ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹਫਤਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਹਿਲ ਨੇ ਹੁਣ ਜੋਰ-ਸੋਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਹੁਣ ਖੇਡਣਾ-ਕੁੱਦਣਾ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣਾ ਵੀ ਡੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ-ਜੁਲਣਾ ਵੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪੜ੍ਹਦੇ-ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਾਹਿਲ ਨੂੰ ਹੁਣ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਅਤੇ ਸੋਣ ਤੱਕ ਦਾ ਹੋਸ਼ ਨਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਸ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੁਣ ਕੁੱਝ ਚਿੜਚਿੜਾ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੀ ਚਿੱਤਾ ਸਤਾਉਣ ਲੱਗੀ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਾਸ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਬਾਦ ਜਦ ਨਤੀਜਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਰੋਣ ਲੱਗਾ। ਉਹ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਸਾਹਿਲ ਹਾਲਾਂ ਵੀ ਇੱਕ ਰੁਖ ਹੇਠਾਂ ਬੈਠਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਾਹਿਲ ਦਾ ਦੋਸਤ ਦੇਵੇਨ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਾਹਿਲ ਨੂੰ ਰੋਂਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬੋਲਿਆ - "ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ ਸਾਹਿਲ?"

ਸਾਹਿਲ ਨੇ ਰੋਦੇ ਹੋਏ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ - ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਬਹੁਤ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਿਆ।

ਦੇਵੇਨ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚੁਪ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ - ਸਾਹਿਲ, ਜਦ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਸਿਰ ਤੇ ਆ ਜਾਏ ਤਦ ਹੜਬੜੀ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਖੇਡਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਾਹਿਲ ਨੂੰ ਦੇਵੇਨ ਦੀ ਗੱਲ ਬੁਰੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ। ਦੇਵੇਨ ਨੇ ਸਾਹਿਲ ਨੂੰ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ - ਪੂਰੇ ਸਾਲ ਸਾਨੂੰ ਖੇਡ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੇ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਿਸਾਗ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।

ਦੇਵੇਨ ਨੇ ਸਾਹਿਲ ਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਘਰ ਜਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਸਾਹਿਲ ਨੇ ਘਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਹਿਲ ਨੂੰ ਘਰ ਜਾਣ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਸਰਮ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਦੇਵੇਨ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਬੜੇ ਅਪਣੇਂ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ - ਅਜਿਹੀ ਗਲਤੀ ਨਾ ਕਰਨਾ ਸਾਹਿਲ, ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਮੰਮੀ-ਪਾਪਾ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਗੱਲ

ਦੱਸ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਗਲਤੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲੈ। ਤੇਰੇ ਮੰਮੀ-ਪਾਪਾ ਤੈਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਐਨੇ ਨੂੰ ਪਿੱਛੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ - "ਹਾਂ ਬੇਟਾ, ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।"

ਇਹ ਸਾਹਿਲ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਸਨ। ਸਾਹਿਲ ਜਦ ਘਰ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਭਦੇ-ਲੱਭਦੇ ਇਥੇ ਆਏ ਸਨ।

ਮੰਮੀ-ਪਾਪਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਾਹਿਲ ਰੋਣ ਲੱਗਾ। ਮੰਮੀ ਨੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸਿਰ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ - ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਾਹਿਲ। ਫਿਰ ਤੋਂ ਤਿਆਰੀ ਕਰ। ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਅਤੇ ਖੇਡ। ਤੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਸਾਹਿਲ ਮੰਮੀ ਨੂੰ ਚਿੰਬੜ ਕੇ ਰੋਣ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਸਮੇਂ ਤੇ ਖੇਡੇਗਾ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰੇਗਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗਲਤੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਪਿਆਰੇ ਬੱਚਿਓ! ਕਿਤੇ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਸਾਹਿਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ; ਜੇਕਰ ਹੋ ਤਾਂ ਹੁਣ ਤੋਂ ਸੰਭਲ ਜਾਓ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਸਾਹਿਲ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਲ ਤਾਂ ਖਰਾਬ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਇੱਕ ਸਾਲ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਤੁਹਾਡੀ ਵੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਹੁਣ ਤੋਂ ਪਤਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਓ।

ਅਸੀਂ ਮੱਧਮੱਖੀਆਂ

ਜਾ ਨਗੁਣਾਉਦੀ-ਮੰਡਰਾਊਂਦੀ ਮੌਂ ਬਾਗ-ਬਰੀਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦੀ ਫਿਰਦੀ ਹਾਂ। ਕਦੇ ਇਸ ਛੁੱਲ ਦੇ ਉਪਰ ਅਤੇ ਕਦੇ ਉਸ ਛੁੱਲ ਦੇ ਉਪਰ। ਪਹਿਚਾਣੋ ਮੈਨੂੰ? ਮੈਂ ਹਾਂ ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ ਮੱਖੀ-ਮੱਧਮੱਖੀ।

ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਭੋਜਨ ਛੁੱਲਾਂ ਦੇ ਮਿੱਠੇ ਰਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲੈਂਦੀ ਹਾਂ ਪਰ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਰਸ ਖੁਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੀਦੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਛੱਤੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਮਾ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹਾਂ। ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿਉਂ? ਆਪਣੇ ਨੰਨੇ-ਮੁੰਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ। ਇਹ ਸ਼ਹਿਦ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਤਾਂ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਸ਼ਹਿਦ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਪਾਲਦੇ ਹੋ। ਪਰ ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਹਿਦ ਕਿਵੇਂ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਛੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਮਿੱਠਾ ਰਸ ਚੁਸਦੀ ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਜਮਾ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਦੀ ਲਾਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਲਾਰ ਦਾ ਪਤਲਾ ਰਸ ਸੁਗੰਧਿਤ ਗਾੜੇ ਸ਼ਹਿਦ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਧੂ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਵਾਦੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਛੁੱਲਾਂ ਦਾ ਰਸ ਚੁਸਦੇ ਸਮੇਂ ਪਰਾਗ ਅਤੇ ਛੁੱਲਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਮੇਰੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਮੌਮ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਮ ਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪੇਟ ਦੀ ਚਮੜੀ ਦੀਆਂ ਥੈਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਮਾ ਕਰਦੀ ਹਾਂ। ਆਪਣੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮੈਂ ਇਸੇ ਮੌਮ ਨਾਲ ਛੱਤਾ ਵੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹਾਂ।

ਅਸੀਂ ਮੱਧਮੱਖੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਹੀ ਕੁਸ਼ਲ ਕਾਰੀਗਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਾਂ। ਕੀ ਕਦੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਛੱਤੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਹੈ? ਉਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੀ ਆਕਾਰ ਦੇ 6 ਕੋਨਿਆਂ ਵਾਲੇ ਕਈ ਕਮਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਸ਼ਹਿਦ ਜਮਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਾਂ। ਬਾਕੀ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਰਾਣੀ ਮੱਖੀ ਆਂਡੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਪਰਿਵਾਰ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਪਰਿਵਾਰ ਵਧਣ ਨਾਲ ਛੱਤੇ ਵਿੱਚ ਭੀੜ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਰਾਣੀ ਮੱਖੀ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਘਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸੋਚਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਛੱਤਾ ਤੋੜ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਆਦਾਤਰ ਮੱਖੀਆਂ ਰਾਣੀ ਮੱਖੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪੁਰਾਣੇ ਡੱਤੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਰਾਣੀ
ਜਨਮ ਲੈ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਮੱਧਮੱਖੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕਲੇ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਇੱਕਲੇ
ਖਾਣ ਦੀ ਆਦਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਾਣੀ
ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਪਰਿਵਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਰਹਿੰਦੀਆਂ
ਹਾਂ। ਠੀਕ ਉਝ ਹੀ ਜਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ
ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਨਰ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਮਾਦਾ
ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੇਵਲ ਰਾਣੀ ਅੱਡੇ
ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਕੰਮ ਆਪਸ
ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸਾਰੀਆਂ ਮੱਧਮੱਖੀਆਂ
ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਕੰਮ
ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਹੁਣ ਸਾਡੇ
ਸਰੀਰ ਦੇ ਕੁਝ
ਨਿਰਾਲੇ ਅੰਗਾਂ
ਬਾਰੇ ਸੁਣੋ।
ਸਾਡੀਆਂ ਦੋ ਅੱਖਾਂ
ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।
ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਾਂ
ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਦੇ ਦੋਨੋਂ
ਪਾਸੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਰੇਕ
ਅੱਖ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 6 ਹਜ਼ਾਰ
ਲੰਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਨੱਕ ਅਤੇ ਕੰਨ ਦੇ

ਸਥਾਨ ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਦੋ ਜਾਦੂਈ ਢੱਡੇ ਲੱਗੇ
ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ 'ਐਟੀਨਾ' ਕਹਿ ਕੇ ਪੁਕਾਰ
ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਸੁੰਘਣ ਅਤੇ ਸੁਣਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ
ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਪੈਰ ਵੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ
ਲਈ ਬਣੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸਫ਼ਾਈ,
ਕਟਾਈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਫੜੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਕੰਮ
ਕਰਦੀਆਂ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਦੋ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ
ਛੁਲਾਂ ਦਾ ਪਰਾਗ ਜਮਾ ਕਰਨ ਲਈ ਥੈਲੇ ਵੀ
ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅੰਗ ਹੋਰ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਜਿਸ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਡਰਦੇ ਹੋ। ਉਹ ਹੈ ਡੰਗ। ਜਦ
ਮੈਂ ਇਸ ਡੰਗ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਚੁਡੀਂ ਹਾਂ ਤਾਂ
ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦਰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ
ਸੋਜ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਡੰਗ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਇੱਕ
ਤੇਜ਼ਾਬ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਡੰਗ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਲੇਕਿਨ
ਮੁਸੀਬਤ ਆਉਣ ਤੇ ਕਦੇ-ਕਦੇ
ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਤੁਹਾਨੂੰ ਡੰਗ ਮਾਰਨ ਨਾਲ
ਮੇਰੀ ਬੜੀ ਹਾਨੀ ਹੁੰਦੀ
ਹੈ। ਮੇਰਾ ਡੰਗ ਮੱਛੀ
ਫੜਨ ਦੇ ਕੰਡੇ ਦੇ
ਸਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ
ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਘੁਸ
ਤਾਂ ਆਸਾਨੀ
ਨਾਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਪਰ ਨਿਕਲ ਨਹੀਂ
ਪਾਉਂਦਾ। ਡੰਗ ਨੂੰ
ਕੱਢਣ ਲਈ ਜਦ ਮੈਂ
ਜੋਰ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹਾਂ ਤਾਂ
ਉਹ ਟੂੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ
ਨਾਲ ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਦ ਮੇਰੀ ਮੌਤ ਹੋ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਹੁਣ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰੋਚਕ ਗੱਲ ਦੱਸਦੀ ਹਾਂ। ਪੁਰਾਣੇ
ਜਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੇਰੇ ਡੱਡੇ ਵਿੱਚ ਲੁਕਾ
ਕੇ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਸਨ? ਉਹ
ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕੋਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ
ਚੁਗਾ ਨਾ ਲਈ। ਉਸ ਜਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਤਿਜੇਗੀਆਂ ਨਹੀਂ
ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ।

ਤਾਂ ਵੇਖਿਆ ਤੁਸੀਂ ਮੈਂ ਕਿੰਨੀ ਰੋਚਕ ਅਤੇ ਉਪਯੋਗੀ
ਜੀਵ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕਹਾਣੀ ਇਥੇ ਸਮਾਪਤ
ਕਰਦੀ ਹਾਂ।

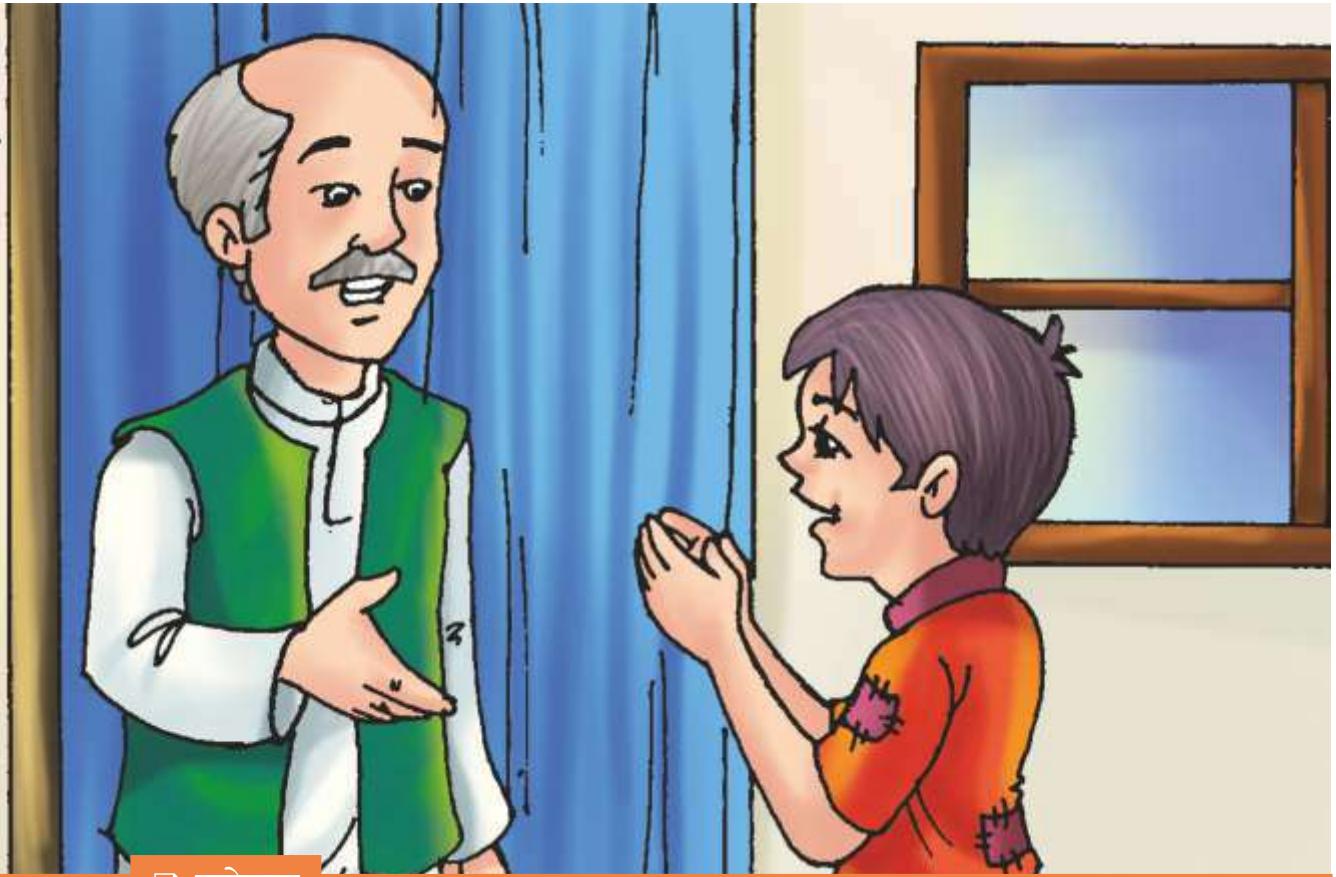
ਵਿਰਿਆਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰੀ

□ ਘੰਭੀਲਾਲ ਅਗਰਵਾਲ

- ਪ੍ਰਸ਼ਨ** : ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ਛੇਤੀ ਕਿਉਂ ਗਰਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?
- ਉਤੱਤਰ** : ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਛੇਤੀ ਜਾਂ ਦੇਰ ਨਾਲ ਗਰਮ ਹੋਣਾ ਉਸ ਦੇ ਖਾਸ ਤਾਪ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਇੱਕ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋਡ ਦਾ ਤਾਪਮਾਨ ਇਕ ਡਿਗਰੀ ਸੈਂਟੀਗ੍ਰੇਟ ਵਧਾਉਣ ਜਾਂ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਜੁੜ੍ਹੀ ਤਾਪ ਨੂੰ ਖਾਸ ਤਾਪ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਖਾਸ ਤਾਪਮਾਨ ਵੀ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਤੇਲ ਦਾ ਖਾਸ ਤਾਪ 0.51 ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਪਾਣੀ ਦਾ ਖਾਸ ਤਾਪ (1) ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਵਜਾਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ਛੇਤੀ ਗਰਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ** : ਘੜੇ ਦੇ ਪੈਰ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਨਾਲ ਸੜਕ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਕੇ ਚਿੰਗਾਰੀ ਕਿਉਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ?
- ਉਤੱਤਰ** : ਤਾਪ ਇੱਕ ਭੌਤਿਕ ਸਾਧਨ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗਰਮੀ ਅਤੇ ਸਰਦੀ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਘੜੇ ਦੇ ਪੈਰ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਨਾਲ ਜਦ ਸੜਕ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚਕਾਰ ਰਗੜ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਰਗੜ ਨਾਲ ਤਾਪ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਚਿੰਗਾਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ** : ਕਾਰ, ਬਸ, ਜਾਂ ਟਰੱਕ ਡਰਾਇਵਰ ਦੀ ਸੀਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਸਮਤਲ ਦਰਪਣ ਕਿਉਂ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ?
- ਉਤੱਤਰ** : ਜਦ ਡਰਾਇਵਰ ਸੜਕ ਤੇ ਵਾਹਨ (ਕਾਰ, ਬਸ, ਜਾਂ ਟਰੱਕ) ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਛੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਬਾਕੀ ਵਾਹਨਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜੁੜ੍ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਦੁਰਘਟਨਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸਮਤਲ ਦਰਪਣ ਇਸੇ ਮੰਤਵ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਮਤਲ ਦਰਪਣ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਉਨੀਂ ਹੀ ਦੂਰ ਪਿੱਛੇ ਵੱਲ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਵਸਤੂ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਡਰਾਇਵਰ ਪਿੱਛੇ ਆ ਰਹੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੂਰੀ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ** : ਬਰਤਨ ਬੱਲਿਉ ਕਾਲੇ ਅਤੇ ਉਤੱਤੇ ਚਮਕਦਾਰ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ?
- ਉਤੱਤਰ** : ਕਾਲੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਉਸ਼ਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਛੇਤੀ ਸੰਭਾਲ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਖਾਣਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬਰਤਨਾਂ ਦੇ ਬੱਲੇ ਕਾਲੇ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂਕਿ ਬਰਤਨ ਜਲਦੀ ਖਾਣਾ ਬਣਾ ਦੇਵੇ। ਬਰਤਨਾਂ ਦੀ ਉਪਰਲੀ ਸਤਹ ਇਸ ਲਈ ਚਮਕਦਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਉਸ਼ਮਾ ਬਾਹਰ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ।

□ ਰਾਧੇਲਾਲ

ਸਦਉਪਯੋਗ ਦੀ ਸਿਖਿਆ

'ਤੁ' ਨਝੂੰਨ੍ਹੂੰ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਸੇਠ ਨਾਗਰਮਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਭੁੱਲਾ-ਭਟਕਿਆ ਲੜਕਾ ਆ ਪਹੁੰਚਾ। ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਉਹ ਬੋਲ ਉਠਿਆ, "ਮੈਂ ਦੋ ਦਿਨ ਤੋਂ ਭੁੱਖਾ ਹਾਂ। ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਆਪ ਕੋਈ ਕੰਮ ਦੇ ਸਕੋ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਹੋਏਗੀ।"

ਸੇਠ ਜੀ ਨੂੰ ਉਸ ਲੜਕੇ ਤੇ ਦਯਾ ਆ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਲੜਕੇ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ, "ਕੀ ਨਾਮ ਹੈ ਤੇਰਾ?"

"ਬਲਬੀਰ।" ਉਹ ਝੱਟ ਬੋਲਿਆ।

"ਕੀ ਤੇਰੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨਹੀਂ ਹਨ?" ਸੇਠ ਜੀ ਨੇ ਅਗਲਾ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ।

"ਮੇਰਾ ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।" ਲੜਕਾ ਮਾਯੂਸ ਹੋ ਉਠਿਆ।

"ਉਦਾਸ ਨਾ ਹੋ।" ਸੇਠ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕੰਮ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਮਾਂ-ਬਾਪ

ਦਾ ਪਿਆਰ ਵੀ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਚਲ, ਪਹਿਲਾਂ ਭੋਜਨ ਕਰ ਲੋ।"

ਸੇਠ ਜੀ ਨੇ ਬਲਬੀਰ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਕਰਾਇਆ। ਫਿਰ ਕਿਹਾ, "ਅੱਜ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਛੋਟਾ-ਮੋਟਾ ਘਰੇਲੂ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ।"

"ਠੀਕ ਹੈ।" ਬਲਬੀਰ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲਿਆ।

ਸੇਠ ਜੀ ਦੇ ਸਦਵਿਵਹਾਰ ਨੇ ਬਲਬੀਰ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਘੋਰ ਨਿਰਾਸਾ ਨੂੰ ਆਸਾ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਸੇਠ ਜੀ ਨੇ ਬਲਬੀਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਜਗ ਵੇਖ ਇੱਧਰ, ਮੇਰੀ ਇਹ ਕਮੀਜ਼ ਕਿੰਨੀ ਗੰਦੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਬਣ ਨਾਲ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਦੋ।"

"ਹੁਣੇ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।" ਕਹਿ ਕੇ ਬਲਬੀਰ ਨੇ ਸੇਠ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਕਮੀਜ਼ ਲੈ ਲਈ। ਫਿਰ ਕਮੀਜ਼ ਸਾਫ਼ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਧੁੱਪ ਵਿੱਚ ਸੁਕਾ ਦਿੱਤਾ।

ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਸ ਕਮੀਜ਼ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸੇਠ ਜੀ ਬਲਬੀਰ ਨੂੰ ਬੋਲੇ, "ਇਹ ਕੀਮਜ਼ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਹੋਰ ਸਾਫ਼ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।"

"ਅਗੇ ਤੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਗਾ।" ਬਲਬੀਰ ਨੇ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।

ਕੁੱਝ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਬਾਦ ਸੇਠ ਜੀ ਨੇ ਬਲਬੀਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਧੋਤੀ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਵਾਰ ਬਲਬੀਰ ਨੇ ਖੂਬ ਮਨ ਲਗਾ ਕੇ ਧੋਤੀ ਸਾਫ਼ ਕੀਤੀ। ਜਦ ਸੇਠ ਜੀ ਨੇ ਧੋਤੀ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਵੇਖੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਠਿਕਾਣਾ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਬੋਲ ਉਠੇ, "ਵਾਹ! ਅੱਜ ਤਾਂ ਤੂੰ ਧੋਤੀ ਦੀ ਖੂਬ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਫ਼ਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜੀਅ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੈਨੂੰ ਕੁੱਝ ਇਨਾਮ ਦੇਵਾਂ।"

ਹਾਲਾਂ ਸੇਠ ਜੀ ਬਲਬੀਰ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦੇਣ ਦੀ ਸੌਚ ਹੀ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਉਸ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਸਾਬੂਣ ਦੀ ਟਿੱਕੀ ਤੇ ਪਈ। ਫਿਰ ਉਸ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਅਚਾਨਕ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਬੁਝੇ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਬੋਲਿਆ, "ਬੇਟਾ, ਬਲਬੀਰ, ਧੋਤੀ ਤਾਂ ਤੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਇਕਦਮ ਸਾਫ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇੱਕ ਗੜਬੜੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।"

"ਉਹ ਕੀ?" ਬਲਬੀਰ ਉਤਸੁਕ ਹੋ ਉਠਿਆ।

"ਤੂੰ ਸਾਬੂਣ ਕੁੱਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਰਚ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਫਿਜੂਲ ਖਰਚ ਹੈ। ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵੀ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ।"

ਬਲਬੀਰ ਕੀ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ। ਉਸ ਨੇ ਝੱਟ ਐਨਾ ਹੀ ਕਿਹਾ, "ਹੁਣ ਅਜਿਹੀ ਸਿਕਾਇਤ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਦੇਵਾਂਗਾ।"

ਸੇਠ ਜੀ ਉਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਨਾਲ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਗਏ।

ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਹੋਰ ਗੁਜਰੇ। ਕਿਸੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮ ਲਈ ਇੱਕ ਦਿਨ ਸੇਠ ਜੀ ਨੇ ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਹੜਬੜੀ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਬਲਬੀਰ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ, "ਬੇਟਾ, ਧੋਬੀ ਅੱਜ ਕੱਪੜੇ ਧੋ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਇਆ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੇ ਗੰਦੇ ਕੱਪੜੇ ਅੱਜ ਤੂੰ ਹੀ ਝੱਟਪਟ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਦੋ।"

"ਤੁਰੰਤ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।" ਕਿਹਾ ਕੇ ਬਲਬੀਰ ਸੇਠ ਜੀ ਦੀ ਕਮੀਜ਼ ਅਤੇ ਧੋਤੀ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਸੇਠ ਜੀ ਵੀ ਕੋਲ ਹੀ ਬੈਠ ਕੇ ਸੇਫਟੀ ਰੇਜ਼ਰ ਨਾਲ

ਅਪਣੀ ਦਾੜੀ ਬਣਾਉਣ ਬੈਠ ਗਏ। ਦਾੜੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਬਾਦ ਸੇਠ ਜੀ ਨੇ ਬਲਬੀਰ ਦੁਆਰਾ ਸਾਫ਼ ਕੀਤੇ ਕਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਅੱਜ ਤੂੰ ਕਪੜਿਆਂ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਬਣ ਵੀ ਲੋੜ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਇੱਕ ਫਿਜੂਲਖਰਚੀ ਤੂੰ ਕੀਤੀ ਹੈ।"

"ਕਿਹੜੀ ਫਿਜੂਲਖਰਚੀ?" ਬਲਬੀਰ ਨੂੰ ਸੇਠ ਜੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਆਈ।

ਸੇਠ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿਚਿਆ, "ਤੂੰ ਇਸ ਵਾਰ ਲੋੜ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਣੀ ਖਰਚ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵੀ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣਾ।

"ਜ਼ਰੂਰ।" ਬਲਬੀਰ ਐਨਾ ਹੀ ਕਹਿ ਸਕਿਆ।

ਸਮਾਂ ਗੁਜਰਦਾ ਗਿਆ। ਦੀਵਾਲੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਸੇਠ ਜੀ ਨੇ ਬਲਬੀਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਕੱਪੜੇ ਧੁੱਲ ਕੇ ਧੋਬੀ ਵੱਲੋਂ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਟੋਪੀਆਂ ਗੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੂੰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਝਟਪਟ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਦੇ। ਕੱਲ ਦੀਵਾਲੀ ਦੇ ਦਿਨ ਗੰਦੀ ਟੋਪੀ ਕਿਵੇਂ ਪਾਵਾਂਗਾ।"

"ਹਾਂ, ਹਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ?" ਬਲਬੀਰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਟੋਪੀਆਂ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਨਲਕੇ ਦੇ ਕੋਲ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਟੋਪੀਆਂ ਸਾਫ਼ ਹੋਈਆਂ ਤਾਂ ਸੇਠ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਸਭ ਕੁੱਝ ਠੀਕ ਹੈ। ਕਪੜੇ ਸਾਫ਼ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਾਬਣ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਵੀ ਤੂੰ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਹਨ।

"ਪਰ..."

...ਪਰ ਹੁਣ ਕੀ? ਬਲਬੀਰ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਫ਼ਾਈ ਵਿੱਚ ਤੂੰ ਸਮਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲਗਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਜਾਣ ਲੈ, ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਫਿਜੂਲਖਰਚੀ ਹੈ ਜੋ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪਿਆਰੇ ਬੱਚਿਓ! "ਯਾਦ ਰਹੋ, ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਾਸਤਵਿਕ ਸਫ਼ਲਤਾ ਤਦੇ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਦ ਇਹਨਾਂ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਸਮੱਸੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਫਿਜੂਲ ਖਰਚੀਆਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਉਗੇ। ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਕੀਮਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਦਉਪਯੋਗ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਨੂੰ ਜਿੰਨੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਅਪਨਾਉਗੇ, ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਉਨਾਂ ਹੀ ਅੱਗੇ ਵਧ ਸਕੇਗੇ।"

ਰੋਚਕ ਜਾਣਕਾਰੀ : ਕਿਰਣ ਬਾਲਾ

ਅਨੋਖੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਜੀਵ

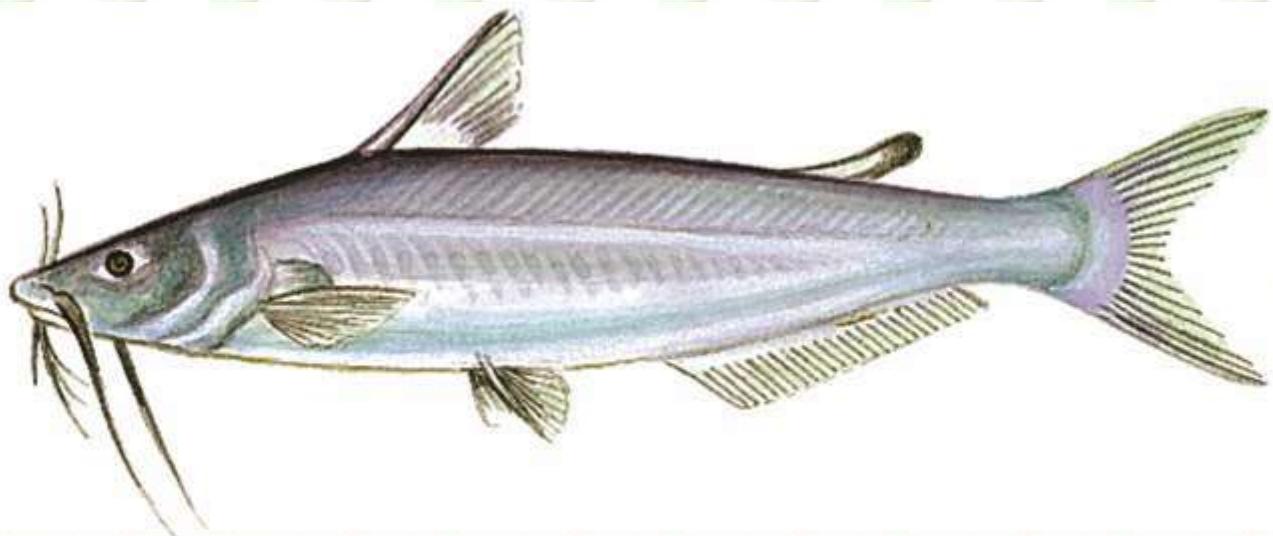
ਵਿ

ਸ਼ਾਲ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵ-ਜੰਤੂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁੱਝ ਬੜੇ ਹੀ ਅਨੋਖੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਆਉ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਕੁੱਝ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ-

ਸਮੁੰਦਰੀ ਗਾਂ : ਧਰਤੀ ਤੇ ਵਿਚਰਣ ਕਰਦੀਆਂ ਗਾਵਾਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਵੇਖੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਵੀ ਪੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਲੇਕਿਨ ਕੀ ਕੋਈ ਗਾਂ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ? ਸਚਮੁੱਚ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਆਕਾਰ ਦੀ ਥਣਧਾਰੀ ਜੀਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰੀ ਗਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਗਾਵਾਂ ਦੀ ਕਮਰ ਦੇ ਉਪਰ ਦੇ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਇਸ ਦੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਇੱਕ ਹਰੀਜਟਲ ਪੂਛ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਦੇ ਅੰਗ ਪਿਲਪਰ ਵਰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਚਮੜੀ ਇੱਕਦਮ ਚਿਕਨੀ ਅਤੇ ਵਾਲਰਹਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗਾਂ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਮੁੰਦਰੀ ਗਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਚਾਰ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਆਕਾਰ ਵਿੱਚ ਇਹ 8 ਤੋਂ 9 ਫੁੱਟ ਲੰਮੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਰ 500 ਪੈਂਡ ਤੱਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਥਣਧਾਰੀ ਜੀਵ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਘਾਹ ਚਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਸੌ ਪੈਂਡ ਘਾਹ ਖਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਦੰਦ ਡਿਗਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪੋਰਪੋਇਜ਼ : ਕੀ ਕੋਈ ਸਮੁੰਦਰੀ ਜੀਵ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਨਕਲ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਗੱਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਪਰ ਪੋਰਪੋਇਜ਼ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਾਹਿਰ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਦੀ ਬਨਾਵਟ ਮੱਛੀ ਵਰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਲੈਕਿਨ ਇਹ ਮੱਛੀ ਨਾ ਹੋ ਕੇ ਬਣਾਵਾਂਗੀ ਜੀਵ ਹਨ ਜੋ ਆਂਡੇ ਨਾ ਦੇ ਕੇ ਬੱਚੇ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਫੇਡਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਸੌ ਤੱਕ ਦੰਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬੜੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਹੱਸੋਂ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਹੱਸਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਵਾਜ਼ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਜਿਹੇ ਅੰਗ ਹਨ ਜੋ ਸਾਡੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਵਾਜ਼ ਕੱਢ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਚਤੁਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਆਂਡੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਮੱਛੀ : ਕੀ ਕੋਈ ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਆਂਡੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਾ ਹੈ? ਕੈਟਫਿਸ

ਨਾਮਕ ਸਮੁੰਦਰੀ ਮੱਛੀ ਜੋ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਪੂਰਬੀ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਅਟਲਾਂਟਿਕ ਸਾਗਰ ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਂਡੇ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਜਿਉਂ ਹੀ ਮਾਦਾ ਮੱਛੀ ਆਂਡੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਨਰ ਉਸ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਆਂਡੇ ਐਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਮੂੰਹ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਣ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਤੱਕ ਨਰ ਕੁੱਝ ਖਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਆਂਡਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬੱਚੇ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਤੱਕ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਉਹ ਦੇ ਹਫ਼ਤੇ ਤੱਕ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਹੀ ਤੈਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸਮੁੰਦਰੀ ਘੋੜੀ : ਘੋੜੇ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਕਈ ਵੇਖੇ ਹੋਣਗੇ। ਘੋੜਾਗੱਡੀ ਜਾਂ ਟਾਂਗੀ ਨਾਲ ਵੀ ਚੱਲਦੇ ਵੇਖੇ ਹੋਣਗੇ ਪਰ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇੱਕ ਘੋੜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰੀ ਘੋੜਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਦਰਸ਼ਾਲ ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮੱਛੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਰ ਘੋੜੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਸਖਤ ਅਤੇ ਚਿਕਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੂਛ ਸੱਪ ਵਰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਮੁੰਦਰੀ ਘੋੜੇ ਦੀਆਂ 50 ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿਸਮਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਆਜ਼ਾਦ ਰੂਪ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਰ ਸਮੁੰਦਰੀ ਘੋੜੇ ਦੇ ਪੇਟ ਤੇ ਕੰਗਾਰੂਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਬੈਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਦਾ ਆਂਡੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਹਾਸਾ ਬੇਡਾ

ਚਿੰਟੂ ਰੁਖ ਤੇ ਉਲਟਾ ਲਟਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।
ਪਿੰਟੂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ : ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ?

ਚਿੰਟੂ : ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਸਿਰਦਰਦ ਦੀ ਗੱਲੀ
ਖਾਪੀ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਨਾ
ਚਲੀ ਜਾਏ।

ਇੱਕ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਅਚਾਨਕ ਚਿੱਕੜ ਵਿੱਚ
ਫਸ ਗਿਆ। ਤਦ ਇੱਕ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਆਇਆ ਉਸ ਨੇ
ਪੁੱਛਿਆ :

'ਵਟ ਆਰ ਯੂ ਡੋਇੰਗਾ?'

ਕਿਸਾਨ ਬੋਲਿਆ : ਮਾਈ ਟ੍ਰੈਕਟਰ ਇਜ਼ ਚਿੱਕੜ ਮੇਂ
ਫਸਿੰਗ, ਨਾ ਹਿਲਿੰਗ, ਨਾ
ਭੁਲਿੰਗ ਸਿਰਫ ਯੋ-ਯੋਂ ਕਰਿੰਗ।

ਪਹਿਲੀ ਔਰਤ :

ਕੀ ਦੱਸਾਂ ਮੇਰਾ ਮੁੰਨਾ ਤਾਂ ਹਰ
ਵਕਤ ਅੰਗੂਠਾ ਹੀ ਚੂਸਦਾ
ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਉਪਾਅ
ਦੱਸੋ?

ਦੂਜੀ ਔਰਤ :

ਤੂੰ ਇੱਝ ਕਰ ਆਪਣੇ ਮੁੰਨੇ ਨੂੰ
ਛਿੱਲੀ ਨਿੱਕਰ ਪਹਿਨਾ ਦੇ,
ਦਿਨਭਰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਨਿੱਕਰ ਨੂੰ ਹੀ
ਸੰਭਾਲਦਾ ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ ਅੰਗੂਠਾ ਚੁਸਣ ਦੀ
ਆਦਤ ਛੁੱਟ ਜਾਏਗੀ।

- ਅਵਿਨਾਸ

ਚਨਾ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ : ਚਨੇ ਲੈ ਲਉ। ਇੱਕ ਵਾਰ
ਖਾਉਗੇ ਤਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਵਾਰ
ਖਾਉਗੋ।

ਇੱਕ ਲੜਕਾ :
ਮੁਫਤ ਵਿੱਚ ਖਿਲਾਉਗੇ
ਤਾਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ
ਖਾਵਾਂਗੋ।

ਪਤੀ ਜਦ ਆਫਿਸ ਤੋਂ
ਵਾਪਿਸ ਆਇਆ ਤਾਂ ਪਤਨੀ ਨੇ
ਚਾਹ ਨਾਸਤਾ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ -

ਸੁਣੋ ਜੀ, ਆਪ ਦੀ ਨੀਲੀ ਸ਼ਰਟ ਪ੍ਰੈਸ
ਕਰਦੇ ਵਕਤ ਸੜ ਗਈ।

- ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਮੇਰੇ ਕੌਲ ਉਸੇ ਰੰਗ ਦੀ
ਦੂਸਰੀ ਸ਼ਰਟ ਹੈ। - ਪਤੀ ਬੋਲਿਆ।

ਪਤਨੀ : ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ
ਸ਼ਰਟ ਵਿੱਚੋਂ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਕੱਪੜਾ
ਕੱਟ ਕੇ ਸੜੀ ਹੋਈ ਕਮੀਜ਼ ਵਿੱਚ
ਟਾਕੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਮੈਨੂੰ : ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੇਰੇ ਉਪਰੋਂ ਸਕੂਟਰ
ਨਿੱਕਲ ਗਿਆ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਮੈਨੂੰ
ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

ਸੋਨੂ : ਇਹ ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਇੱਕ ਵਾਰ
ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਤੋਂ ਹਵਾਈ ਜਹਜ਼
ਨਿੱਕਲ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਫਿਰ ਵੀ ਬਚ
ਗਿਆ।

- ਭਾਰਤ ਭੁਸਣ

ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ
ਦੱਸਤ ਨੂੰ ਬੋਲਿਆ -

'ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼
ਦੱਸ ਜੋ ਬ੍ਰਾਕਟਾਸਟ
ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਖਾਪੀ ਜਾ
ਸਕਦੀ।'

ਦੱਸਤ ਬੋਲਿਆ :

'ਇੱਕ ਕੀ!' ਮੈਂ ਦੋ ਦੱਸਦਾ
ਹਾਂ।

ਵਿਅਕਤੀ : ਠੀਕ ਹੈ। ਦੋ ਦੱਸ।

ਦੱਸਤ : 'ਲੰਚ ਅਤੇ ਡਿਨਰ'।

ਅਧਿਆਪਕ : (ਸਰਧਾ ਨੂੰ) ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲ ਸਕਦੀ
ਹੋ?

ਸਰਧਾ : ਜੀ ਹਾਂ।

ਅਧਿਆਪਕ : ਬੋਲ ਕੇ ਦਿਖਾਓ।

ਸਰਧਾ : ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ।

ਰਜੇਸ਼ : (ਭਿਖਾਰੀ ਨੂੰ) ਭਾਈ ਵਾਪਿਸ ਆਉਂਦੇ
ਵਕਤ ਤੈਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਕੁੱਝ ਨਾ ਕੁੱਝ ਦੇਵਾਂਗਾ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਮੈਂ ਛੇਤੀ ਵਿੱਚ ਹਾਂ।

ਭਿਖਾਰੀ : ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ
ਸਕਦਾ। ਜੋ ਦੇਣਾ ਹੈ ਹੁਣੇ ਦੇ
ਦਿਉ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਧਾਰ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ
ਲੱਖਾਂ ਡੁੱਬ ਗਏ ਹਨ।

ਦਿਨੇਸ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵੀਨ ਰੋਆ ਦੇ 'ਬੀਚ' ਤੇ ਘੁੰਮ
ਰਹੇ ਸਨ।

ਪ੍ਰਵੀਨ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ :

ਇਸ ਨੂੰ 'ਬੀਚ' ਕਿਉਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ?

ਦਿਨੇਸ਼ ਬੋਲਿਆ :

ਇਹ ਆਸਮਾਨ ਅਤੇ
ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੈ
ਇਸ ਲਈ।

ਯੋਗਿਤਾ :

ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਲ
ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਹੋ
ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸ
ਦੇ ਕੋਲ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ?

ਵਿਨੀ : ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਕੋਲ।

ਯੋਗਿਤਾ : ਉਹ ਕਿਉਂ?

ਵਿਨੀ : ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਹੱਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

- ਮਨਮੀਤ

- ਨਿਸ਼ਟਾ ਆਨੰਦ

ਆਈ ਬਸੰਤ

ਆਉ ਰੁੱਤ ਬਸੰਤ ਮਨਾਈਏ।
ਨੱਚੀਏ, ਟੱਪੀਏ, ਮੌਜ ਉੜਾਈਏ।

ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਮੈਦਾਨ 'ਚ ਜਾਵਾਂਗੇ।
ਉਥੇ ਹੀ ਪਤੰਗ ਉੜਾਵਾਂਗੇ।
ਭੁੱਲ ਕੇ ਨਾ ਕੋਠੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਈਏ।
ਆਉ ਰੁੱਤ ਬਸੰਤ ਮਨਾਈਏ।

ਭਾਵੇਂ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਮੇਲਾ ਹੈ।
ਪਰ ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੈ।
ਪੜਾਈ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਨ ਲਗਾਈਏ।
ਆਉ ਰੁੱਤ ਬਸੰਤ ਮਨਾਈਏ।

ਨਾ ਸਰਦੀ ਨਾ ਗਰਮੀ ਹੈ।
ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਨਰਮੀ ਹੈ।
ਖੇਡੀਏ, ਸਭ ਨੂੰ ਨਾਲ ਖਿਡਾਈਏ।
ਆਉ ਰੁੱਤ ਬਸੰਤ ਮਨਾਈਏ।

ਸਭ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ।
'ਨਿਮਰਤਾ' ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਹੈ।
ਸਮਝ ਕੇ ਹੀ ਅੱਗੇ ਸਮਝਾਈਏ।
ਆਉ ਰੁੱਤ ਬਸੰਤ ਮਨਾਈਏ।

ਸਾਧਾਰਣ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਤਰੀ

(ਸਭ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜੁਆਬ 'ਪੀ' ਅੱਖਰ ਤੇ ਖਤਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪੈਨ ਜਾਂ ਪੈਸਿਲ ਉਠਾਉ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਚਿੰਨ ਦੇ ਬਾਅਦ ਉਤਰ ਲਿਖਦੇ ਜਾਓ।)

- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 1) ਭਾਰਤ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮਹਿਲਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਕੌਣ ਸੀ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2) 'ਮੇਰੇ ਸਤਿਜ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ' ਦੇ ਲੇਖਕ ਕੌਣ ਸਨ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3) ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਦ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੂਲ ਦੀ ਵਿਰੋਧੀ ਨੇਤਾ ਕੌਣ ਹੈ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 4) ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਕੀ ਨਾਮ ਸੀ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 5) ਕਿਸ ਭਾਰਤੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤੀ ਡਾਕ ਟਿਕਟ ਉਤੇ ਛਾਪੀ ਗਈ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 6) ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ ਨੇ ਰਾਮ ਚਰਿਤਮਾਨਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਿਸ ਭਾਸਾ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਸੀ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 7) ਕਿਸ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ 1991 ਵਿਚ ਸ੍ਰੀਪੰਡਿਤ ਵਿਚ ਹੋਈ ਸੀ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 8) ਵਿਟਾਮਿਨ 'ਏ' ਦੀ ਕਮੀ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸ ਰੋਗ ਨਾਲ ਰਾਤ ਨੂੰ ਘੱਟ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 9) ਭਾਰਤ ਦੀ ਕਿਸ ਮਹਿਲਾ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਬੰਗਲਾ ਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰਵਉਚ ਨਾਗਰਿਕ ਪੁਰਸਕਾਰ "ਬੰਗਲਾ ਦੇਸ਼ ਸਵੈਪੀਨਤਾ ਸਨਮਾਨ" ਨਾਲ 2011 ਵਿਚ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨੂੰਹ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 10) ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੈਨਾਨੀ ਅਥਦੁੱਲ ਗੱਫਾਰ ਖਾਨ ਕਿਸ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 11) ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਕੌਣ ਸਨ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 12) 'ਭਾਰਤ ਛੱਡੋ ਆਂਦੇਲਨ' ਦੇ ਨੇਤਾ ਕੌਣ ਸਨ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ 13) 'ਭਾਰਤ ਰਤਨ' ਪੁਰਸਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪਹਿਲੀ ਮਹਿਲਾ ਕੌਣ ਸੀ?

(ਸਹੀ ਉਤੱਤ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੰਨੇ ਤੇ ਵੇਖੋ)

ਕਿੱਟੀ

ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਅਤੇ ਲੇਖਕ - ਅਜੈ ਕਾਲੜਾ

ਪ੍ਰੇਰਕ ਕਥਾ : ਕਮਲ ਸੌਗਾਨੀ

ਕੀ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ?

ੴ

ਹਨੀਂ ਦਿਨੀ ਸਰਦੀ ਦਾ ਤੇਜ਼ ਮੌਸਮ ਸੀ। ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਆਪਣੇ ਦੋ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਲਾਗਲੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਮਾਰੋਹ ਵਿੱਚ ਗਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਸਾਬਰਮਤੀ ਦੇ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿੱਚ 8-10 ਮੈਂਬਰ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਦੀਆਂ ਤੇਜ਼ ਸਨ। ਇਸ ਕਾਰਣ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਰਜਾਈਆਂ ਕੰਬਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵੜ ਕੇ ਖਰਾਟੇ ਮਾਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਤਦੇ ਇੱਕ ਚੋਰ ਨੂੰ ਸੁੱਝੀ ਕਿ "ਆਸ਼ਰਮ ਵਿੱਚ ਬਾਪੂ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਚਲੋ ਕੁੱਝ ਰੁਏ ਪੈਸੇ ਜਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਚੁਗਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ।" ਮੌਕਾ ਵਧੀਆ ਹੈ। ਬਸ ਇਹੀ ਸੋਚ ਕੇ ਉਹ ਦੱਬੇ ਪੈਰ ਆਸ਼ਰਮ ਵੱਲ ਪਹੁੰਚਾ। ਚੁਪਚਾਪ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲਿਆ ਅਤੇ ਬਾਪੂ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਜਾ ਵਡਿਆ। ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਚਿਮਨੀ ਜਲ

ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਚਿਮਨੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਇੱਧਰ-ਉਧਰ ਤੱਕਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਤਦ ਉਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਇੱਕ ਸੰਦੂਕ ਤੇ ਪਈ, ਲੇਕਿਨ ਜਿੰਦਰਾ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਪੱਥਰ ਨਾਲ ਤਾਲਾ ਤੋੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਠੱਕ-ਠੱਕ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਸੋ ਰਹੇ ਮੈਂਬਰ ਜਾਗ ਉਠੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਮੌਰੀ ਵਿਚੋਂ ਵੇਖਿਆ - ਕੋਈ ਚੋਰ ਬਾਪੂ ਦੇ ਸੰਦੂਕ ਦਾ ਤਾਲਾ ਤੋੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਗੁਪਚੁਪ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਉਂ ਦੱਬੇ ਪੈਰ ਅੱਗੇ ਵਧ ਕੇ ਚੋਰ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ। ਚੋਰ ਦੇ ਦੋ-ਚਾਰ ਚਪੇੜਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਇੱਕ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਜਦ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਸਾਬਰਮਤੀ ਆਸਰਮ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆਏ ਤਾਂ ਆਸਰਮ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਰਾਤ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਚੋਰ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਚੋਰ ਨੂੰ ਬੜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ - ਉਹ ਸਿਰ ਝੁਕਾਏ ਹੋਏ ਡਰਿਆ ਹੋਇਆ ਖੜਕ ਸੀ ਕਿ ਕਿਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾ ਕਰ ਦੇਣ।

ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਚੋਰ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ, 'ਕਿਉਂ ਨੌਜਵਾਨ! ਤੂੰ ਨਾਸ਼ਤਾ ਕੀਤਾ?"

ਚੋਰ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਾ ਮਿਲਣ ਤੇ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਵੱਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਭਰੀ ਮੁਦਰਾ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ।

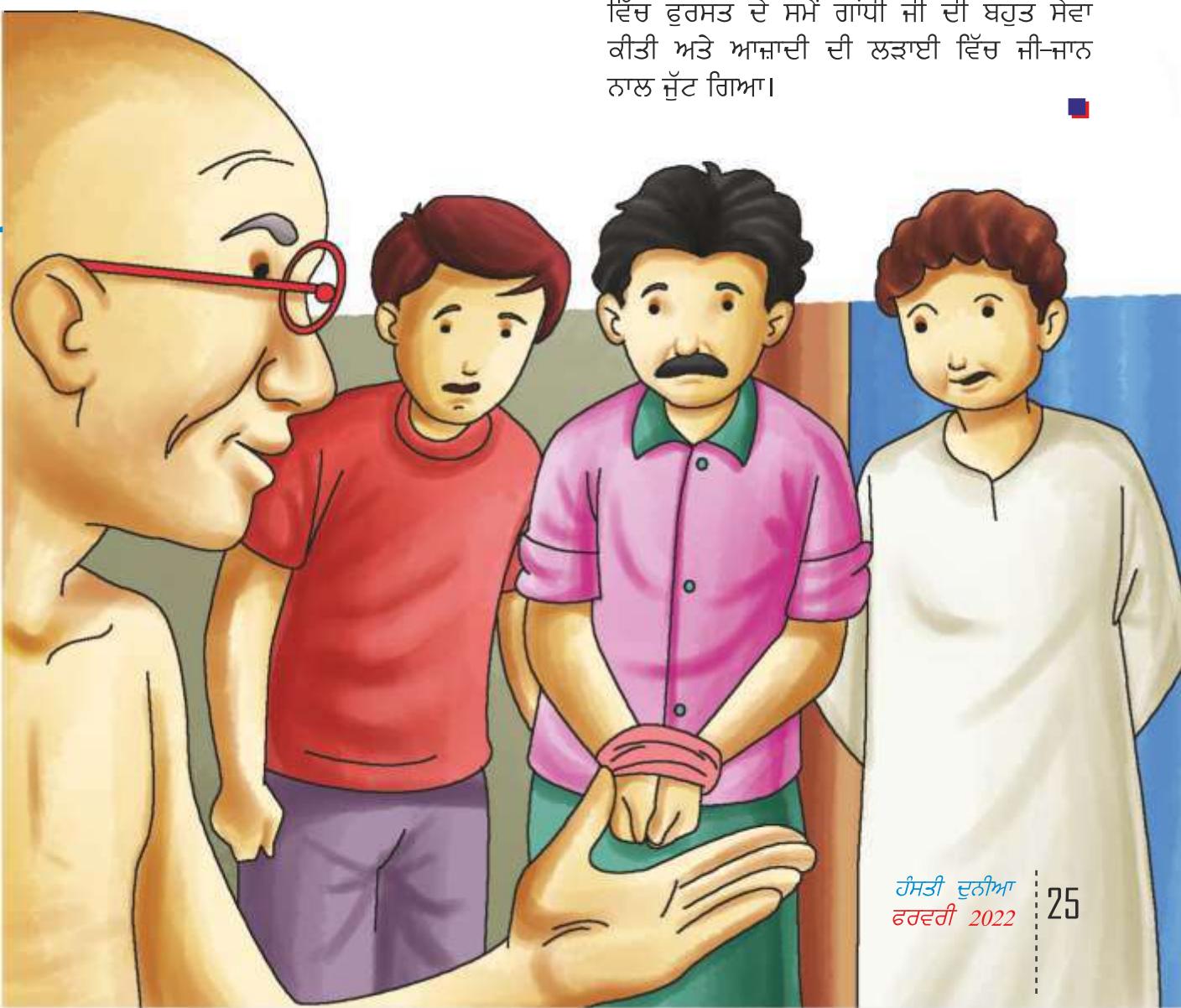
ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਬਾਪੂ ਜੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਚੋਰ ਹੈ, ਅਪ ਉਸ ਦੇ ਨਾਸ਼ਤੇ ਦੀ ਗੱਲ ਪੁੱਛ ਰਹੇ ਹੋ?"

ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਦੇ ਮੂੰਹਾਂ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਦੁੱਖ ਭਰੇ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਬੋਲੇ- ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਇਨਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਇਸ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ? ਇਸ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਓ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਸ਼ਤਾ ਕਰਾਓ।

ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਚੋਰ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਛਤਾਵੇ ਦੇ ਹੰਡੂ ਵਹਿਣ ਲੱਗੇ। ਉਹ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਡਿਗ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, "ਬਾਪੂ। ਮੈਨੂੰ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿਓ। ਹਣ ਮੈਂ ਕਦੇ ਚੋਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਹੀ ਸੱਚੀ ਕਮਾਈ ਕਰਾਂਗਾ।"

ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਹੱਸਦੇ-ਹੱਸਦੇ ਉਸ ਚੋਰ ਨੂੰ ਆਜਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਬਾਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੌਜਵਾਨ ਚੋਰ ਨੇ ਆਸਰਮ ਵਿੱਚ ਫੁਰਸਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਜਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਜੀ-ਜਾਨ ਨਾਲ ਚੁੱਟ ਗਿਆ।

ਮਿਲਜੁਲ ਸਾਰੇ ਆਉ ਕਰੀਏ ਸਫ਼ਾਈ

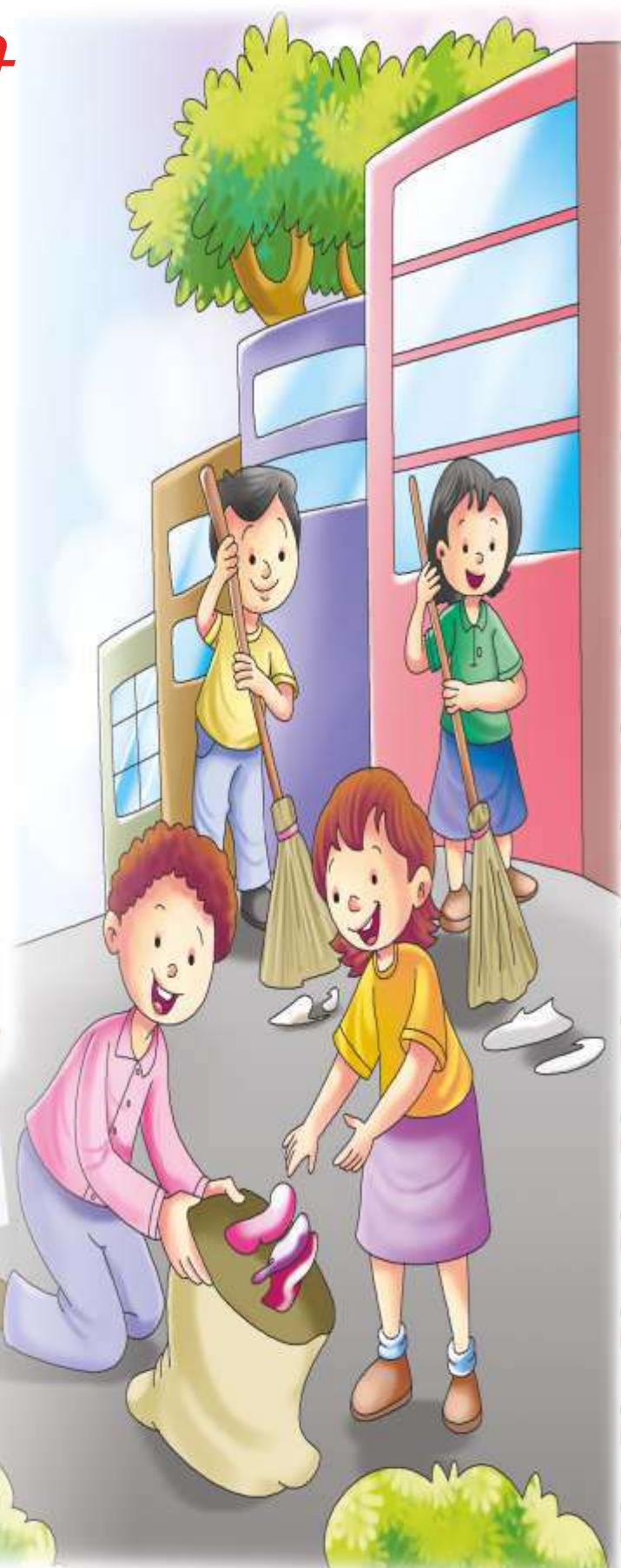
ਮਿਲਜੁਲ ਸਾਰੇ ਆਉ ਕਰੀਏ ਸਫ਼ਾਈ।
ਦੂਰ ਕਰਨੀ ਹੈ ਸਾਰੀ ਗੰਦਗੀ ਇਹ ਭਾਈ।

ਸਾਫ਼ ਕਰੋ ਪਾਣੀ ਹੈ ਪਾਣੀ ਹੀ ਜੀਵਨ,
ਦੂਰ ਕਰੋ ਮਿਲ ਕੇ ਵਾਯੂ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ।
ਇਸ ਵਿਚ ਹੈ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਭਲਾਈ,
ਮਿਲਜੁਲ ਸਾਰੇ...

ਹਵਾ ਵਿਚ ਧੂੜ-ਧੂਆਂ ਕਦੇ ਨਾ ਫੈਲਾਉ,
ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਨੂੰ ਹੋਰ ਗੰਦਾ ਨਾ ਬਣਾਉ।
ਸੁਧ ਕਰਕੇ ਇਹਨੂੰ ਕਰੋ ਨੇਕ ਕਮਾਈ,
ਮਿਲਜੁਲ ਸਾਰੇ...

ਨਦੀਆਂ ਨਾਲੀਆਂ ਵਿਚ ਗੰਦਗੀ ਨਾ ਪਾਉ,
ਹੋ ਸਕੇ ਤਾ ਉਥੋਂ ਸਾਰੀ ਗੰਦਗੀ ਹਟਾਉ।
ਪੌਦੇ ਲਾ ਕੇ ਕੰਢਿਆਂ ਤੇ ਕੁਝ ਹਰਸ਼ਾਈ,
ਮਿਲਜੁਲ ਸਾਰੇ...

ਹਵਾ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਰੱਖੋ ਸਾਫ਼,
ਸਫ਼ਾਈ ਨਾਲ ਗੰਦਗੀ ਇਹ ਮੁੱਕ ਜਾਵੇ ਆਪਾ।
ਧਰਤੀ ਸੰਵਾਰਨ ਦੀ ਰੁੱਤ ਮੁੜ ਆਈ,
ਮਿਲਜੁਲ ਸਾਰੇ...

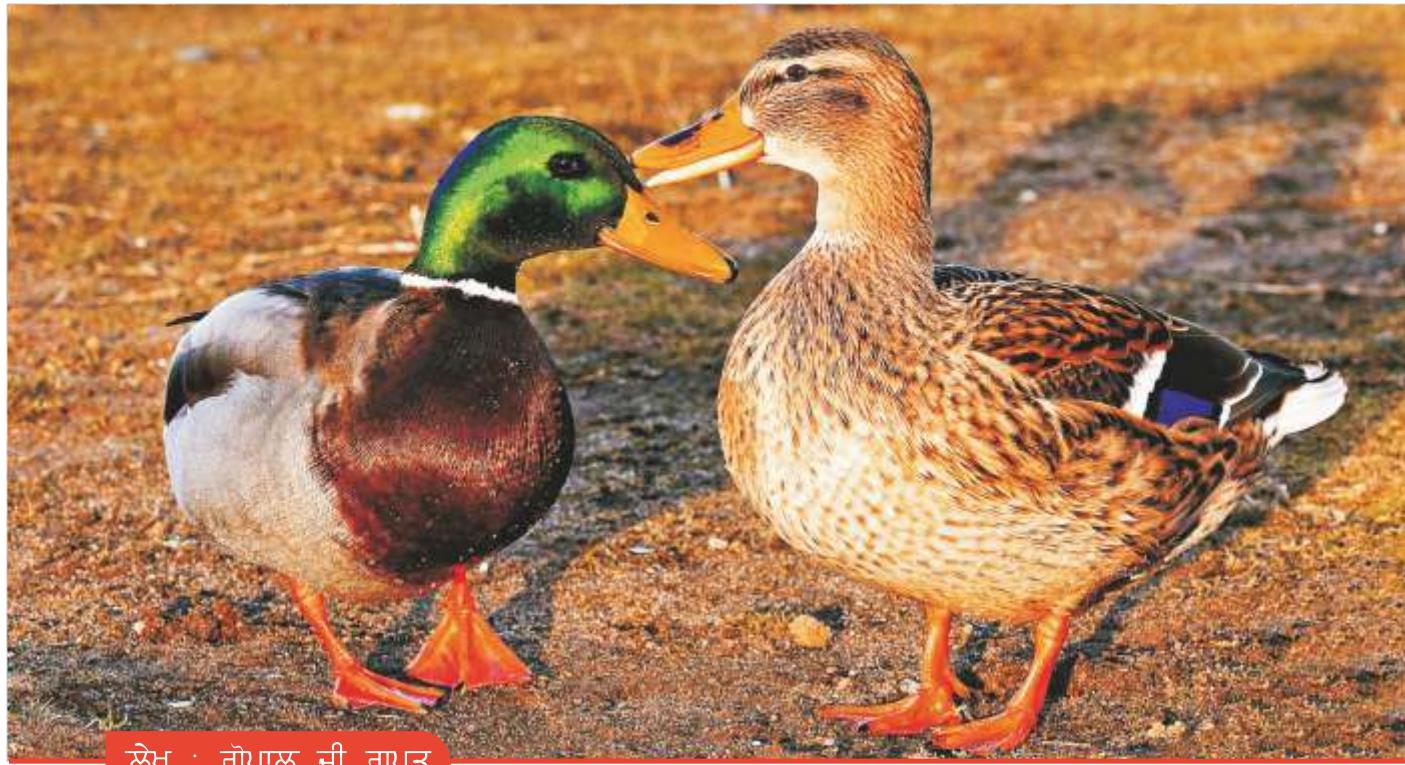
ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ

- ❖ ਪੰਚਾਇਤ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਲਈ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ 21 ਸਾਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
- ❖ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਾਣੀ ਅਮੇਜ਼ਨ ਨਦੀ ਵਿਚ ਹੈ।
- ❖ ਜੂਨ - ਸਤੰਬਰ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਖਰੀਫ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ❖ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ 12 ਅਨੁਸੂਚੀਆਂ ਹਨ।
- ❖ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਿਵਵੀ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ 13 ਸੈਕੰਡ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।
- ❖ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਖਾਨਾ ਹੀਰੇ ਲਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ।
- ❖ ਜੈ ਕਿਸਾਨ, ਜੈ ਜਵਾਨ, ਜੈ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਨਾਅਗਾ ਅਟਲ ਬਿਹਾਰੀ ਵਾਜਪੇਈ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।
- ❖ ਰਿਆਸਤਾਂ ਮਿਲਾਉਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਲਾਰਡ ਡਲਹੋਜੀ ਨੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਸੀ।
- ❖ ਉਸਤਾਦ ਜਾਕਿਰ ਹੁਸੈਨ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਤਬਲਾ ਸਾਜ ਨਾਲ ਸੀ।
- ❖ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਥੇਜ 1492 ਵਿਚ ਕਿਸਟੋਫਰ ਕੋਲੰਬਸ ਨੇ ਕੀਤੀ।
- ❖ ਵੰਦੇਮਾਤਰਮ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 1896 ਵਿਚ ਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।
- ❖ ਇਕ ਦਿਵਸੀ ਕ੍ਰਿਕੇਟ ਵਿਚ ਦੋਹਰੀ ਸੈਂਚੁਰੀ ਮਾਰਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਰਿਕਾਰਡ ਸਚਿਨ ਤੌਰੂਲਕਰ ਦੇ ਨਾਮ ਹੈ।
- ❖ ਪਹਿਲਾ ਭਾਰਤੀ ਪੁਲਾੜ ਯਾਤਰੀ ਰਾਕੇਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ ਹੈ।

- ❖ ਪਹਿਲੀ ਭਾਰਤੀ ਮਹਿਲਾ ਪੁਲਾੜ ਯਾਤਰੀ ਕਲਪਨਾ ਚਾਵਲਾ ਹੈ।
- ❖ ਵਿਕਰਮ ਸਾਰਾਭਾਈ ਪੁਲਾੜ ਕੇਂਦਰ ਤ੍ਰਿਵੇਦਰਮ ਵਿਚ ਹੈ।
- ❖ 1984 ਵਿਚ ਭੋਪਾਲ ਗੈਸ ਤ੍ਰਾਮਦੀ ਮਿਥਾਇਲ ਆਇਸੋਸਾਇਨੇਟ ਦੇ ਰਿਸਾਵ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ।
- ❖ ਸਵਰਾਜ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਯੋਗ ਮਹਾਰਿਸੀ ਦਾਯਾਨੰਦ ਨੇ ਕੀਤਾ।
- ❖ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਲਾਹੌਰ ਸੀ।
- ❖ ਪੇਲੀਓ ਦੇ ਟੀਕੇ ਦੀ ਥੋੜੀ ਜੋਨਾਸ ਸਾਲਕ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ।
- ❖ ਫਰਵਰੀ 2010 ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਮਹਿਲਾ ਕ੍ਰਿਕੇਟ ਟੀਮ ਨੇ ਟੀ-ਟਵੈਂਟੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ।
- ❖ ਧਰੂਵ ਤਾਰਾ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉੱਤੱਰ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- ❖ ਕੰਤੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਕਰਣ ਨੇ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੇ ਯੁਧ ਵਿਚ ਕੌਰਵਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।
- ❖ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਾਨਤੰਤਰੀ ਲਾਲ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਦਾ ਜਨਮਦਿਵਸ 2 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੰਗੰਹਿਕਰਤਾ - ਭਾਰਤ ਭੂਸਣ ਸੁਕਲ

ਲੇਖ : ਗੋਪਾਲ ਜੀ ਗੁਪਤ

ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਸੁਆਗਤ

ਭਾ ਰਤੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿੱਚ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਸਮਾਨ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਝ ਮਹਿਮਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਘਰ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਹੀ ਸੁਆਗਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਪੰਡੂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ, ਪੰਛੀ ਵਿਹਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਹਿਮਾਨ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਸੁਆਗਤ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਸਾਲ ਠੰਡੀ ਦੀ ਰੁੱਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਅਣਗਿਣਤ ਪੰਛੀ ਲਗਭਗ 6 ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਭਾਰਤ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉਤਰ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਠੰਡੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਹਰ ਸਾਲ ਹਜ਼ਾਰਾਂ-ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਪਰਿੰਦੇ ਉਥੋਂ ਦੀ ਕੜਾਕੇ ਦੀ ਠੰਡ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ

ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੀਲ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਕੇ ਠੰਡ ਦੀ ਰੁੱਤ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ (ਅਕਤੂਬਰ-ਨਵੰਬਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ) ਭਾਰਤ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਮੂਲ ਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਮੂਹਾਂ, ਦਲਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪਰਿੰਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖੰਜਨ, ਸਾਰਸ, ਚਕਰਵਾਹ, ਜੰਗਲੀ ਬਤਖਾਂ, ਗੌਰੈਯਾ, ਪਪੀਹਾ, ਗੁਲਾਬੀ ਮੈਨਾ, ਧੋਬਿਨ ਪੰਛੀ, ਸਵਰਣਚੂੜ ਆਦਿ ਨਾ ਜਾਣੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ-ਉਪਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਛੋਟੇ-ਵੱਡੇ ਪਰਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁੱਝ ਪਹਾੜਾਂ ਨੂੰ ਲੰਘਦੇ ਹੋਏ, ਕੁੱਝ ਸਾਗਰਾਂ-ਮਹਾਸਾਗਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਕੁੱਝ ਸਾਇਬੇਰੀਆ ਦੀ ਬੈਕਾਲ ਝੀਲ ਤੋਂ, ਕੁੱਝ ਅਰਬ ਸਾਗਰ ਦੇ ਮੱਧ ਤੋਂ ਇਥੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਨਾ ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇੰਝ ਲੱਗਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਹਨ, ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਹਨ ਬਲਕਿ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ।

ਇਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਅਸੀਂ ਕੇਵਲ ਖੰਜਨ, ਸਾਰਸ ਅਤੇ ਚਕਰਵਾਕ ਦਾ ਹੀ ਜਿਕਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਖੰਜਨ : ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਕਵੀਗਣ ਅੱਖ ਦੀ ਉਪਮਾ ਖੰਜਨ ਦੀ ਅੱਖ ਨਾਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸੇ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਚਮੁਚ ਖੰਜਨ ਦੀ ਅੱਖ ਐਨੀ ਸੁੰਦਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਖੰਜਨ ਨੂੰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਵੈਗਟੇਲ (wagtail) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਤਾਪੀਆਂ— ਸਫੈਦ, ਕਾਲਾ ਅਤੇ ਪੀਲਾ ਖੰਜਨ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਉਪਜਾਤੀਆਂ ਹਨ।

ਸਫੈਦ ਖੰਜਨ : ਲਗਭਗ 20 ਮੈਟੀਮੀਟਰ ਲੰਬੇ ਸਫੈਦ ਖੰਜਨ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕੋਲ ਦਲ ਬਣਾ ਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਨਰ ਖੰਜਨ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕਾਲੇ ਧੱਬੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਸੀਨੇ ਤੇ ਚੰਦਰਮਾ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਫੈਦ ਰੰਗ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਖੰਭ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸਫੇਦੀ ਲਈ ਭੂਰੇ ਰੰਗ ਦੀ ਕਿਨਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਾਦਾ ਦਾ ਰੰਗ ਨਰ ਤੋਂ ਹਲਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਧੱਬੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਨਰ-ਮਾਦਾ ਦੋਵਾਂ ਵੀ ਚੁੰਝ ਅਤੇ ਪੈਰ ਚਥਕ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਦੌੜਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੌੜਦੇ ਹੋਏ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਪੂਛ ਉਠਦੀ-ਡਿਗਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਉਪਜਾਤੀ ਹਿਮਾਲਯ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਉਚੇ ਸ਼ਿਖਰ ਤੇ ਆਂਡੇ ਦੇਣ ਪ੍ਰਵਾਸ ਲਈ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਕੁੱਝ ਉਪਜਾਤੀਆਂ ਚੀਨ ਅਤੇ ਪੂਰਵੀ ਸਾਇਬੇਰੀਆ ਵਿੱਚ ਆਂਡੇ ਦੇ ਕੇ ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਿਰਜਾਪੁਰ, ਸੋਨਭੱਦਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਗਸ਼ ਅਤੇ ਨੇਪਾਲ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਦੀਆਂ ਕੁੱਝ ਉਪਜਾਤੀਆਂ ਈਰਾਨ, ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ, ਤੁਰਕੀਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਆਂਡੇ ਦੇਣ ਦੇ ਬਾਦ ਅਗਸਤ-ਸਤੰਬਰ ਵਿੱਚ ਦੱਖਣ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬੇਲਗਾਂਵ ਤੋਂ ਕੋਲਕਾਤਾ ਵਿੱਚ ਮਈ ਤੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰਨ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੀਸਰੀ ਉਪਜਾਤੀ ਪੱਛਮ ਸਾਇਬੇਰੀਆ, ਯੂਰਾਲ ਪਰਬਤੀ ਲੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਂਡੇ ਦੇਣ ਦੇ ਬਾਦ ਅਕਤੂਬਰ ਤੱਕ ਤ੍ਰਾਵਣਕੋਰ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪੀਲਾ ਖੰਜਨ : ਜਿਆਦਾਤਰ 18 ਮੈਟੀਮੀਟਰ ਲੰਬੇ ਪੀਲੇ ਖੰਜਨ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਉਪਰੀ ਹਿੱਸਾ ਹਰਾ ਅਤੇ ਹੇਠਲਾ ਹਿੱਸਾ ਪੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਿਰ ਦਾ ਉਪਰੀ ਹਿੱਸਾ ਬੋੜਾ ਭੂਰਾ, ਚੁੰਝ ਹਲਕਾ ਕਾਲਾ-ਭੂਰਾ, ਪੈਰ ਵੀ ਹਲਕਾ ਕਾਲਾ ਭੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਇੱਕ ਉਪਜਾਤੀ ਸਾਇਬੇਰੀਆ ਦੇ ਪੱਛਮੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆਂਡੇ ਦੇ ਕੇ ਬੇਲਗਾਂਵ ਤੋਂ ਕੋਲਕਾਤਾ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਤੰਬਰ ਤੋਂ ਮਈ ਤੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਕਾਲਾ ਖੰਜਨ : ਇਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ 18 ਤੋਂ 20 ਮੈਟੀਮੀਟਰ ਤੱਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕਲੇ ਹੀ ਜਲ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਉਪਰੀ ਹਿੱਸਾ ਨੀਲਾ-ਭੂਰਾ, ਹੇਠਲਾ ਹਿੱਸਾ ਪੀਲਾ, ਖੰਭ ਗਹਿਰਾ ਭੂਰਾ, ਕੰਠ ਅਤੇ ਗਰਦਨ ਦਾ ਅਗਲਾ ਹਿੱਸਾ ਸਫੈਦ, ਪੂਛ ਲੰਮੀ-ਪਤਲੀ ਪੀਲਾਪਨ ਲਈ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦੇ ਧੱਬੇ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਉਪਜਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਮਹਾਸਾਗਰ ਦੇ ਕੋਲ ਅਤੇ ਹਿਮਾਲਯ ਦੀ ਉਤਰੀ ਲੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਂਡੇ ਦੇਣ ਦੇ ਬਾਦ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ ਅਪ੍ਰੈਲ ਤਕ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਕੌਚ ਜਾਂ ਸਾਰਸ : ਲੰਮੀ ਗਰਦਨ, ਲੰਮੀ ਲੱਤ ਅਤੇ ਇੱਕ ਲੱਤ ਤੇ ਨਦੀ ਤਾਲਾਬ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨਮਗਨ ਮੁਦਰਾ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਮੱਛੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰਸ ਨੂੰ ਅੰਗੋਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਕੇਨ (crane) ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਕੌਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬੜੇ ਹੀ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਪਿਆਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦਲ ਨੇਤਾ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਲਾਇਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਡੇ ਹੋਏ ਭਾਰਤ ਆਂ ਕੇ ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ ਮਾਰਚ ਤੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮਾਤਰ ਤਿੰਨ-ਸੁਰ ਕੌਚ (ਸਾਰਸ) ਪ੍ਰਾਚਯ ਕੌਚ (ਵਿਲਾਇਤੀ ਸਾਰਸ) ਅਤੇ ਸਾਇਬੇਰੀਅਨ ਸਾਰਸ ਹੀ ਭਾਰਤ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਇਬੇਰੀਅਨ ਸਾਰਸ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਭਰਤਪੁਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਬਾਕੀ ਦੋਵੇਂ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਵਿਲਾਇਤੀ ਸਾਰਸ ਦੇ ਸਿਰ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਆਕਰਸ਼ਕ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਧੱਬੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਗਰਦਨ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਹਿੱਸਾ ਹਲਕੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੇ ਧੁੱਧਲੇ ਧੱਬੇ ਨਾਲ ਸੁੰਦਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਦਕਿ ਹੇਠਾਂ ਵਾਲਾ ਹਿੱਸਾ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਵਾਲੇ ਇਸ ਦੇ ਖੰਬਾਂ ਲਟਕਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅੱਖ ਦੇ ਕੋਲ ਸਫੈਦ ਮੁਲਾਇਮ ਕਲਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦਲ ਬਣਾ ਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਰਰ-ਕੁਰਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸਾਇਬੇਰੀਅਨ ਸਾਰਸ ਲਗਭਗ 4500 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਭਰਤਪੁਰ (ਰਾਜਸਥਾਨ) ਸੰਘਣੇ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਵੰਬਰ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਫਰਵਰੀ-ਮਾਰਚ ਤੱਕ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਰਦੇ

ਹਨ। ਇਥੇ ਅਂਡੇ ਦੇ ਕੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲਗਭਗ ਇੱਕ ਮੀਟਰ ਉੱਚੇ ਸਾਇਬੇਰੀਅਨ ਸਾਰਸ ਇੱਕਦਮ ਸਫੈਦ ਰੰਗ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਗਰਦਨ ਕਾਢੀ ਪਤਲੀ, ਲੰਮੀ ਪਤਲੀ ਟੰਗ ਅਤੇ ਚੁੱਝ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਬੋਲਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਇਹ ਉਡਦੇ ਹਨ ਤਦ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਖੰਬਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਕਾਲੀ ਪੱਟੀ ਦਿਸਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਜੋੜੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਿਰੰਤਰ ਗਿਰਾਵਟ ਵੱਲ ਆਉਂਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਚਕਰਵਾਕ (ਚਕਵਾ-ਚਕਵੀ) : ਨਾਰੰਗੀ, ਭੂਰੇ ਰੰਗ ਦੇ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਖੰਬਾਂ (ਜਿਸ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ ਸਫੈਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।) ਚਮਕੀਲਾ ਭੂਰਾ ਪੇਟ, ਕਾਲੀ ਚੁੱਝ ਤੇ ਕਾਲੀ ਪੂਛ ਸਿਰ ਅਤੇ ਗਰਦਨ ਮਟਸੈਲਾ, ਕਾਲੀ ਪਿੱਠ ਵਾਲਾ ਚਕਰਵਾਕ ਪੰਛੀ ਕੁਸ਼ਲ ਤੈਰਾਕ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਨਿਵਾਸ ਜਲ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਨਰ-ਮਾਦਾ ਦਿਨ ਭਰ ਆਰਾਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਦਾਣਾ-ਪਾਣੀ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿੱਚ ਨਿਕਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮੱਧ-ਏਸ਼ੀਆ, ਚੀਨ, ਜਾਪਾਨ, ਰੂਸ ਆਦਿ ਤੋਂ ਉਥੇ ਅਂਡੇ ਦੇਣ ਦੇ ਬਾਦ ਅਕਤੂਬਰ ਤੱਕ ਭਾਰਤ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਈ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਇਥੋਂ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਵਾਸ ਯਾਤਰਾ : ਪਰਿਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਵਾਸ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਵਿਚਿਤਰ ਅਤੇ ਭੇਤਪੂਰਣ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਮੇਂ ਦੇ ਐਨੇ ਪਾਬੰਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੇ

ਆਉਣ ਜਾਣ ਦੀ ਠੀਕ-ਠੀਕ ਗਿਣਤੀ ਤੱਕ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਪਰਿੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਤੱਕ ਆਉਣ ਵਿੱਚ ਲੰਮੀ ਦੂਰੀ ਤੈਅ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਨਾ ਕੇਵਲ ਕਾਫੀ ਕਸ਼ਟ ਸਹਿਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਖਤਰਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੰਗਲਾਂ, ਮੈਦਾਨਾਂ, ਪਹਾੜਾਂ, ਸਾਗਰਾਂ ਦੇ ਉਪਰ ਤੋਂ ਗੁਜਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਭਿੰਕਰ ਤੂਫਾਨਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਉਹ ਮਾਰਗ ਤੱਕ ਭਟਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਪੂਰੀ ਗਤੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਉਡਦੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਉਡਾਨ ਦੀ ਗਤੀ 50–65 ਕਿ:ਮੀ: ਪ੍ਰਤੀਘੰਟਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਛੋਟੇ ਪਰਿੰਦੇ 45

ਕਿ:ਮੀ: ਦੀ ਗਤੀ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਉਡ ਸਕਦੇ। ਕੁੱਝ ਪਰਿੰਦੇ ਰੁਕ-ਰੁਕ ਕੇ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੁੱਝ ਬਿਨਾ ਰੁਕੇ, ਕੁੱਝ ਕੇਵਲ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਉਡਦੇ ਹਨ ਕੁੱਝ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਦੌਨਾਂ ਵਿੱਚ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਆਉਣ-ਜਾਣ ਦੇ ਮਾਰਗ ਵੀ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਆਉਣ ਦਾ ਮੁਖ ਮਾਰਗ ਹਿਮਾਲਯ ਦੇ ਉਤਰ ਪੱਛਮੀ ਅਤੇ ਉਤਰ ਪੂਰਬੀ ਦਰਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੂਤੀ (woodcock) ਸ਼ਾਇਦ ਬਿਨਾ ਰੁਕੇ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਅਤੇ ਸਾਇਬੇਰੀਆ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜੰਗਲੀ ਬੱਤਖਾਂ ਹਿਮਾਲਯ ਦੇ ਉਪਰ ਤੋਂ 3200–5000 ਕਿ:ਮੀ: ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਕੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਰਬਲਰ ਲਗਭਗ 3500 ਕਿ:ਮੀ: ਯਾਤਰਾ ਕਰਕੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਯਾਤਰਾ ਦੌਰਾਨ ਕੁੱਝ ਪਰਿੰਦਿਆਂ ਦੀ ਜਾਨ ਤੱਕ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੜਕਦੀ ਠੰਡ ਅਤੇ ਆਹਾਰ ਦੀ ਘਾਟ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਸ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਸਧਾਰਨ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤੰਤ੍ਰ ਦੇ ਉੱਤਰ

1) ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ	8) ਰਤੋਧੀ
2) ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ	9) ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ
3) ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ	10) ਸੀਮਾਂਤ ਗਾਂਧੀ
4) ਕਸਤੂਰਬਾ ਗਾਂਧੀ	11) ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ
5) ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ	12) ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ
6) ਅਵਧੀ	13) ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ।
7) ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ	

ਕਹਾਣੀ : ਗੋਵਿੰਦ ਭਾਰਦਵਾਜ਼

ਨੀਲਮ ਪਰੀ ਅਤੇ ਮੌਨੂੰ

ਇੱਕ ਕ ਸੀ ਮੌਨੂੰ। ਉਹ ਸਕੂਲ ਜਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਬੜੇ ਨਖਰੇ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਮੰਮੀ-ਪਾਪਾ ਉਸ ਦੀ ਇਸ ਆਦਤ ਤੋਂ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਸਨ। ਉਹ ਮੌਨੂੰ ਦੀ ਇਸ ਆਦਤ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਇੱਕ ਰਾਤ ਮੌਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਸੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। "ਮੌਨੂੰ ਓ ਮੌਨੂੰ... ਕੀ ਤੂੰ ਸੋ ਰਿਹਾ ਹੈ?"

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਮੌਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਿਸਤਰੇ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਖਿੜਕੀ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ। ਖਿੜਕੀ ਦੇ ਬਾਹਰ ਇੱਕ ਪਰੀ ਖੜੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਮੌਨੂੰ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਕੇ ਉਠਾਇਆ ਸੀ।

"ਆਪ ਕੌਣ ਹੋ?" ਮੌਨੂੰ ਨੇ ਖਿੜਕੀ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ।

ਮੈਂ ਨੀਲਮ ਪਰੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪਰੀਆਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਈ ਹਾਂ।" ਨੀਲਮ ਪਰੀ ਨੇ ਪਲਕਾਂ ਝਪਕਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ।

ਮੌਨੂੰ ਬੋਲਿਆ— "ਆਉ ਅੰਦਰ ਆਉ, ਬਾਹਰ ਕਿਉਂ ਖੜੀ ਹੋ?"

"ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਹੀ ਠੀਕ ਹਾਂ।" ਪਰੀ ਬੋਲੀ।

"ਇੱਕ ਗੱਲ ਦੱਸ ਮੌਨੂੰ ਤੂੰ ਸਕੂਲ ਜਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਨਖਰੇ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਪਤਾ ਹੈ ਤੇਰੀ ਇਸ ਹਰਕਤ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਮੰਮੀ-ਪਾਪਾ ਕਿੰਨੇ ਦੁੱਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।"

"ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਪਰੀ ਜੀ?" ਮੌਨੂੰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਮੈਂ ਪਰੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦਾ ਦੁੱਖ ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ।" ਨੀਲਮ ਪਰੀ ਨੇ ਉਤੱਤ ਦਿੱਤਾ।

"ਠੀਕ ਹੈ ਪਰੀ ਜੀ, ਮੈਂ ਹੁਣ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਮੰਮੀ-ਪਾਪਾ ਨੂੰ ਦੁੱਖੀ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ ਪ੍ਰੰਤੂ ਮੇਰੀ ਇੱਕ ਸ਼ਰਤ ਹੈ।" ਮੌਨੂੰ ਨੇ ਕਿਹਾ।

"ਕਿਹੜੀ ਸ਼ਰਤ?"

"ਆਪ ਰੋਜ਼ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਉਣਾ ਅਤੇ ਢੇਰਾਂ ਖਿੜਾਉਣੇ ਅਤੇ ਮਿੱਠਾਈਆਂ ਵੀ ਨਾਲ ਲਿਆਉਣਾ।" ਮੌਨੂੰ ਨੇ ਸ਼ਰਤ ਦੱਸੀ।

ਨੀਲਮ ਪਰੀ ਮੁਸਕਾਈ ਅਤੇ ਬੋਲੀ— "ਬਸ ਐਨੀ

ਜਿਹੀ ਗੱਲ। ਮੈਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਖਿਡਾਉਣੇ ਅਤੇ ਮਿੱਠਾਈਆਂ ਤਾਂ ਭੇਜ ਦਿਆ ਕਰਾਂਗੀ ਪੰਡੂ ਆਉਂਗੀ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਨੂ ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲਣ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਨਾ।'' ਮੌਨੂ ਨੇ ਨੀਲਮ ਪਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਈ। ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਵਿੱਚ ਟਾ-ਟਾ....ਬਾਏ-ਬਾਏ ... ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਚਲੀ ਗਈ। ਮੌਨੂ ਨੇ ਝੱਟ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ ਕੇ ਇੱਧਰ-ਉਪਰ ਵੇਖਿਆ ਪੰਡੂ ਉਥੇ ਸੁੰਨਸਾਨ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਜਾ ਕੇ ਸੌਂ ਗਿਆ।

ਸਵੇਰ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਅਲਾਰਮ ਵੱਜਾ। ਮੌਨੂ ਤੁਰੰਤ ਉਠਿਆ ਅਤੇ ਸਵੇਰ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਦੇ ਮੰਮੀ-ਪਾਪਾ ਵੀ ਉਠ ਕੇ ਆਪਣਾ-ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਦੀ ਆਦਤ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਵੀ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਖੁਸ਼ ਸਨ।

ਹਰੇਕ ਸਵੇਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਮਰੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਸਮਾਨ ਮਿਲਣ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸਚਮੁੱਚ ਨੀਲਮ ਪਰੀ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਮਿੱਠਾਈਆਂ ਅਤੇ ਖਿਡਾਉਣੇ ਭੇਜ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਬਾਦ ਫਿਰ ਨੀਲਮ ਪਰੀ ਮੌਨੂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਜਾਰੀ

ਰਿਹਾ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਮੌਨੂ ਚੰਗਾ ਬੱਚਾ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅੰਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਮੰਮੀ-ਪਾਪਾ ਦਾ ਨਾਮ ਰੋਸ਼ਨ ਕੀਤਾ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਸਕੂਲ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੇ ਸਮੇਂ ਮੌਨੂ ਨੇ ਨੀਲਮ ਪਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਆਪਣੀ ਮੰਮੀ ਨੂੰ ਦੱਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੱਸੀ ਅਤੇ ਬੋਲੀ - ''ਮੇਰੇ ਰਾਜਾ ਬੇਟਾ, ਮੈਂ ਹੀ ਨੀਲਮ ਪਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਲੈ ਕੇ ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਰਹੀ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਤੈਨੂ ਸੁਧਾਰਣ ਦਾ ਕੋਈ ਢੂਸਰਾ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।''

''ਉਹ ਖਿਡਾਉਣੇ ਅਤੇ ਮਿੱਠਾਈਆਂ।'' ਉਹ ਬੋਲਿਆ।

''ਹਾਂ-ਹਾਂ ਉਹ ਵੀ ਮੈਂ ਹੀ ਰੱਖਦੀ ਸੀ।'' ਮੰਮੀ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਵਾਲਾ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਫੇਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ।

ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਮੌਨੂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬੈਗ ਉਠਾਇਆ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪਿਆ।

ਹਿਮਾਲਯ

ਦੇਸ਼ ਦੇ ਇਸ ਤਾਜ ਦਾ,
ਕਿੰਨਾ ਰੂਪ ਸੁਨਹਿਰਾ ਹੈ।
ਮਰਦਾਵੇਂ ਮਾਣ ਵਿੱਚ ਖੜਾ।
ਬਣ ਉਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪਹਿਰਾ ਹੈ।

ਸਿਰ ਉਠਾਏ ਗਗਨ ਛੂੰਹਦਾ,
ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹਾਂ ਵੇਖ ਰਹੇ।
ਜੀਵ-ਜੰਤੂ ਜੰਗਲ ਸਾਰੇ,
ਇਸ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿੱਚ ਖੇਡ ਰਹੇ।

ਸਿਰ ਉਠਾਏ ਮਾਣ ਨਾਲ,
ਅਸੀਂ ਵੀ ਹਿਮਾਲਯ ਵਾਂਗ ਉਠੀਏ।
ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਸੰਭਵ ਹੈ ਹਰ ਕੰਮ
ਅਸੀਂ ਗੀਤ ਇਹ ਮਿਲ ਕੇ ਗਾ ਉਠੀਏ।

ਪੇਸ਼ਕਸ਼ : ਰਾਮ ਸਿੰਘ

ਨੀਂਦ

ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀਆਂ

ਹਵਾ, ਪਾਣੀ, ਭੋਜਨ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੀਂਦ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ 24 ਘੰਟੇ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਇਕ ਵਾਰ ਲੰਮੀ ਨੀਂਦ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਜਦ ਕਿ ਕੁਝ ਜਾਨਵਰ 24 ਘੰਟੇ ਵਿੱਚ ਕਈ ਵਾਰ ਟੁਕੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨੀਂਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਕਿ ਸੱਪ ਅਤੇ ਚਿੜੀ, ਬਾਲਗ ਨੌਜਵਾਨ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੰਮੀ ਨੀਂਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

❖ ਨੀਂਦ ਵਿੱਚ ਸਰੀਰ ਆਰਾਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਦਿਨ ਭਰ ਵਿੱਚ ਖਰਚ ਹੋਈ

ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਪਿਸ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਣ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਤਾਜ਼ਗੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

❖ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਉਮਰ ਅਨੁਸਾਰ ਨੀਂਦ ਦੀ ਲੋੜ ਵੀ ਘੱਟਦੀ-ਵਧਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਨਵਜਨੀ ਬੱਚੇ ਜਿਥੇ ਲਗਭਗ 20 ਘੰਟੇ ਸੌਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ 20 ਸਾਲ ਦਾ ਨੌਜਵਾਨ 8 ਘੰਟੇ। 40 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਮਰ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀ 6-7 ਘੰਟੇ ਸੌਂਦਾ ਹੈ।

□ ਰਾਜੇਸ਼ ਅਰੋੜਾ

ਸੁਨਿਹਰੀ ਖੰਭ

Hਮਿਤ ਇੱਕ ਦੌੜਾਕ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਕੂਲ, ਤਹਿਸੀਲ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲਾ ਪੱਧਰ ਤਕ ਕਈ ਦੌੜ-ਪ੍ਰਤੀਯੋਗਤਾਵਾਂ ਵੀ ਜਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਆਪਣਾ ਭੰਵਿਖ (ਕੈਰੀਅਰ) ਵੀ ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਦੇਸ਼ ਲਈ ਦੌੜਨਾ ਉਸ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਸੀ।

ਅੱਜ ਸੁਮਿਤ ਸਕੂਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪ੍ਰਿਸੀਪਲ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, 'ਬੇਟਾ! ਇਸ ਸਾਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਦੌੜ-ਪ੍ਰਤੀਯੋਗਤਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਜਿਲੇ ਵੱਲੋਂ ਤੂੰ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਜ਼ਿਲਾ ਸਿਖਿਆ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਆਇਆ ਹੈ।' ਸੁਣ ਕੇ ਸੁਮਿਤ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਠਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, 'ਸਗ! ਪ੍ਰਤੀਯੋਗਿਤਾ ਕਦੋਂ ਹੈ?' ਪ੍ਰਿਸੀਪਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, 'ਬੇਟਾ! ਪਰਸੋਂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿੱਚ ਹੋਏਗੀ।'

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸੁਮਿਤ ਨਿਰਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬੋਲਿਆ, 'ਸਗ! ਪ੍ਰਤੀਯੋਗਿਤਾ ਲਈ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੁਣ ਕੀ ਹੋਏਗਾ? ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗਤਾ ਹਾਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜਿਲੇ ਦਾ ਨਾਮ ਤਾਂ ਡੁੱਬੇਗਾ ਹੀ, ਮੇਰੇ 'ਕੈਰੀਅਰ' ਦਾ ਕੀ ਹੋਏਗਾ?

ਪ੍ਰਿਸੀਪਲ ਨੇ ਬੋੜੀ ਦੇਰ ਸੋਚਿਆ। ਫਿਰ ਉਹ ਸੁਮਿਤ ਨੂੰ ਜਮਾਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਲੈ ਆਏ ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਵੱਲ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਬੋਲੇ, 'ਬੇਟਾ! ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਡਦੇ ਹੋਏ ਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖੋ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਇੱਕ ਕਾਂ ਦੇ ਖੰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਐਨੀ ਤਾਕਤ ਕਿਥੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ? ਉਹ ਆਕਾਸ਼ ਦੀਆਂ ਉਚਾਈਆਂ ਨਾਪ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।' ਸੁਮਿਤ ਬੋਲਿਆ, 'ਸਗ! ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ।' ਤਦ

ਪ੍ਰਿਸੀਪਲ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ, 'ਬੇਟਾ! ਕਾਂ ਆਕਾਸ਼ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਕੇ ਨਿਡਰਤਾ ਨਾਲ ਉਡੁੱਦਾ ਹੈ। ਉਡੁੱਦਾ ਹੀ ਗਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਇਹ ਬ੍ਰਹਮੰਡ, ਇਹ ਪ੍ਰਿਥਮੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹਲਕੀਆਂ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵਕਤ ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਸਾਹਸ ਬੈਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਉਹਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ।'

ਪ੍ਰਿਸੀਪਲ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਮਿਤ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਘਰ ਕਰ ਗਈ। ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕਾਂ ਦਾ ਚਿੱਤਰ ਉਭਰਨ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਦੇ ਖੰਭ ਲੱਗ ਰਾਏ ਹੋਣ।

ਪ੍ਰਿਸੀਪਲ ਨੇ ਫਿਰ ਪੁੱਛਿਆ, 'ਬੇਟਾ! ਗੱਲ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆਈ?' ਜੀ ਸਗ! ਸਮਝ ਗਿਆ।' ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸੁਮਿਤ ਨੇ ਪ੍ਰਿਸੀਪਲ ਦੇ ਪੈਰ ਛੂਹੇ। ਪ੍ਰਿਸੀਪਲ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਰਵਾਦ ਦਿੱਤੀ।

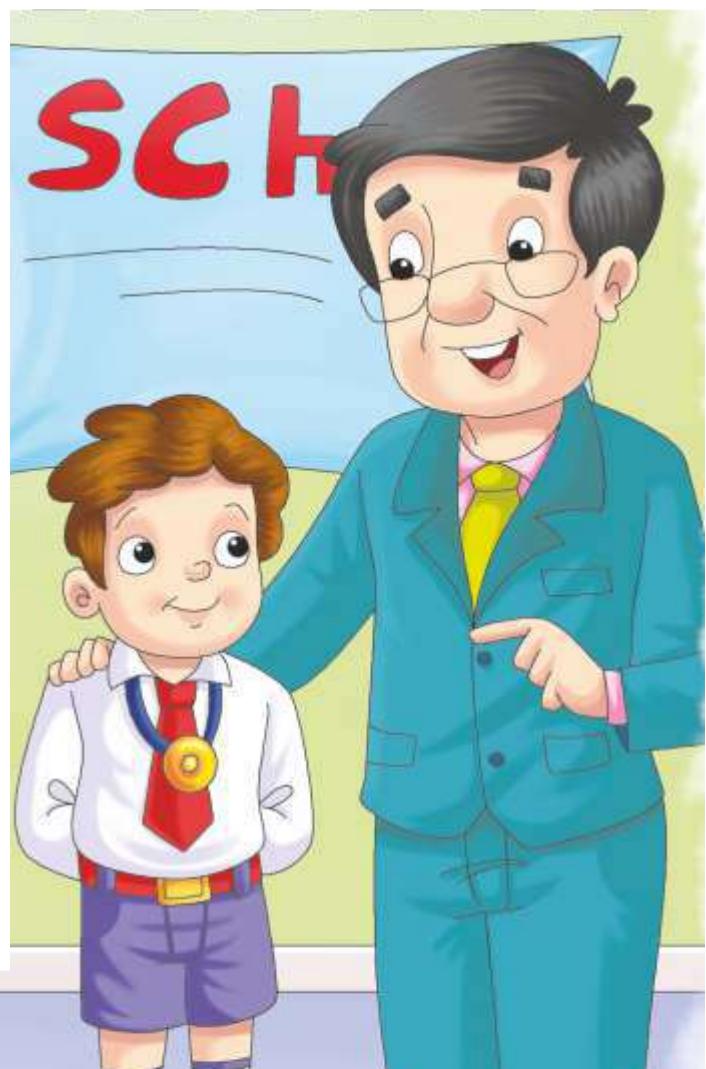
ਸੁਮਿਤ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਤੀਯੋਗਤਾ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋਇਆ। ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਲੈ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ।

ਗੋਲੀ ਦਾ ਧਮਾਕਾ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਸੁਮਿਤ ਹਵਾ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਦੌੜਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਪੈਰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਨਹੀਂ ਟਿਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਇੱਥ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉਡ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਦੋ ਹੋਰ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਦੌੜਾਕ ਸੁਮਿਤ ਨੂੰ ਟੱਕਰ ਦੇਣ ਲੱਗੇ। ਅੰਤ ਸੁਮਿਤ ਹੀ ਨੰਬਰ ਵਨ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਦਾ ਮੈਡਲ ਮਿਲਿਆ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸੁਮਿਤ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਸਕੂਲ ਆਇਆ। ਸੁਮਿਤ ਦੀ ਇਸ ਸਫਲਤਾ ਤੇ ਸਾਰਾ ਸਕੂਲ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਦੇ ਬਾਦ ਪ੍ਰਿਸੀਪਲ ਨੇ ਸੁਮਿਤ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ, 'ਪਿਆਰੇ ਬੱਚਿਓ! ਆਪ ਸਾਰੇ ਇਹ ਸੋਚਦੇ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਪਹਿਲਾ ਤਿਆਰੀ ਦੇ ਸੁਮਿਤ ਨੇ ਐਨੀ ਵੱਡੀ

ਸਫਲਤਾ ਕਿਵੇਂ ਹਾਸਿਲ ਕਰ ਲਈ? ਤਾਂ ਸੁਣੋ ਇਸ ਦੇ ਪਿਛੇ ਵੀ ਇੱਕ ਰਾਜ ਹੈ। ਉਹ ਰਾਜ ਹੈ - ਸਾਹਸ। ਅੱਜ ਸੁਮਿਤ ਨੇ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਾਹਸ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਹਥਿਆਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਤਾਕਤ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।'

ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਤਾੜੀਆਂ ਵਜਾ ਕੇ ਸੁਮਿਤ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕੀਤਾ।

ਰੰਗ ਕੁੱਝ

ਨਾਂ ਉਮਰ.....
ਪੂਰਾ ਪਤਾ.....

ਅਕਤੂਬਰ 2021 ਅੰਕ ਦੀ ਰੰਗ ਭਰੋ ਪ੍ਰਤਿਯੋਗਤਾ ਦਾ ਨਤੀਜਾ

► ਪਹਿਲਾ ਨੰ :

ਅਨੁਭਵ ਸਿੰਘ ਖੁਗਮੀ (ਉਮਰ 9 ਸਾਲ)

ਵੀ.ਪੀ.ਓ. : ਦੀਪ ਨਗਰ,

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ: ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ (ਪੰਜਾਬ)

► ਦੂਜਾ ਨੰ :

ਸੁਹਾਨੀ ਗੁਪਤਾ (ਉਮਰ 10 ਸਾਲ)

ਗੋਇਲ ਪਾਇਪ ਐਂਡ ਰਾਰਡ ਵੇਅਰ ਸਟੋਰ,
ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ,

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ: ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ (ਪੰਜਾਬ)

► ਤੀਜਾ ਨੰ :

ਪਰਵੀਨ ਕੌਰ (ਉਮਰ 9 ਸਾਲ)

ਵੀ.ਪੀ.ਓ. : ਨਾਨਕ ਨਗਰੀ,

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ: ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ (ਪੰਜਾਬ)

ਪਸੰਦ ਕੀਤੇ ਗਏ -

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਰਨ (ਬਟਾਲਾ),

ਕਿਰਨ ਬਾਲਾ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ),

ਰਜਨੀ ਰਾਣੀ (ਗਾਜੀਆਬਾਦ),

ਸਮਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ),

ਸਿਦਕ ਭਾਟੀਆ (ਦੇਰਾਹਾ),

ਏਕਤਾ (ਹਰੀ ਕੇ ਪਤਨ),

ਜਸਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ (ਬੋਹਾ),

ਪ੍ਰਭਜੌਤ ਕੌਰ (ਭੈਂਚੇ ਮਾਜ਼ਰਾ),

ਹਰਸਲ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ),

ਸੁਖਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ (ਮਾਨਸਾ),

ਰਾਧਾ (ਜਗਰਾਉ),

ਹਰਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ (ਕੁਰਾਲੀ),

ਅਰਸਦੀਪ ਸਿੰਘ (ਗੁਪਵਾਲ),

ਸਮੀਪਤਾ ਖੁਰਾਨਾ (ਜਲੰਧਰ),

ਸੁਭਪ੍ਰੀਤ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ),

ਪ੍ਰਦੀਪ ਕ੍ਰਮਾਰ (ਨਵਾਂ ਸਹਿਰ),

ਨਿਤਿਨ ਕੌਰ (ਤਲਵੰਡੀ ਭਾਈ),

ਵੀਸਿਕਾ ਬੇਬੋ (ਬੁਛਲਾਡਾ),

ਸਹਿਜ ਬਾਂਸਲ (ਪਾਤੜਾ),

ਸੁਖਮੀਤ (ਸਰਦੂਲਗੜ),

ਪ੍ਰੇਰਨਾ (ਬੇਦੀ ਨਗਰ)

ਫਰਵਰੀ ਅੰਕ ਦੀ ਰੰਗ ਭਰੋ ਪ੍ਰਤਿਯੋਗਤਾ

ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਤੇ ਇਕ ਚਿੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਚਿੱਤਰ 'ਚ ਸੋਹਣੇ-ਸੋਹਣੇ ਰੰਗ ਭਰ ਕੇ **25 ਮਾਰਚ 2022** ਤਕ ਸੰਪਾਦਕ, 'ਹੰਸਤੀ ਦੁਨੀਆ', ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਕੰਪਲੈਕਸ, ਸੰਤ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਕਾਲੋਨੀ, ਦਿੱਲੀ-9 ਦੇ ਦਫਤਰ ਚ ਭੇਜ ਦਿਓ।

ਨਤੀਜੇ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ 'ਹੰਸਤੀ ਦੁਨੀਆ' ਦੇ **ਅਪਰੈਲ 2022** ਅੰਕ 'ਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਚਿੱਤਰ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਸਾਫ-ਸਾਫ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਖੋ।

15 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤਕ ਦੇ ਬੱਚੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਲੇਖ : ਰਾਮਕੁਮਾਰ ਜੈਨ

ਆਂਵਲਾ

ਵਿਟਾਮਿਨ 'ਸੀ' (C) ਲਈ ਖਾਉ

ਰੰਗ ਨਾ ਹੋਵੋ, ਆਮਲਕੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਫਲ, ਗਿਰਦਾਰ ਫਲ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਆਂਵਲੇ ਦੇ ਵਿਕਲਪ ਹਨ। ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਆਂਵਲੇ ਨੂੰ 'ਆਮੂਲਜ' ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਮੈਡੀਕਲ ਵਿਧੀ ਵਿੱਚ ਆਂਵਲਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਫਲ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰਿਸ਼ੀ ਚਰਕ ਅਤੇ ਸੁਸ਼ਰੂਤਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਧੁਨਿਕ ਮੈਡੀਕਲ ਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਨੇ ਆਂਵਲੇ ਦੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਉਪਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸਵੀਕਾਰਿਆ ਹੈ।

ਆਂਵਲੇ ਨੂੰ ਵਿਟਾਮਿਨ 'ਸੀ' ਦਾ ਭੇਡਾਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ 23ਵੀਂ ਹੈਲਥ-ਬੁਲੇਟਿਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਪ੍ਰਤਿ ਸੌ ਗ੍ਰਾਮ ਆਂਵਲੇ ਵਿੱਚ 600 ਮਿਲੀਗ੍ਰਾਮ ਵਿਟਾਮਿਨ 'ਸੀ' ਮੌਜੂਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਆਸ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਤਾਜ਼ੇ ਆਂਵਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਾਰੰਗੀ ਤੋਂ 20 ਗੁਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਟਾਮਿਨ 'ਸੀ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਟਾਮਿਨ 'ਸੀ' ਦੀ ਘਾਟ ਨਾਲ 'ਸਕਵੀ' ਨਾਮਕ ਰੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਚਮੜੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਰੋਗ ਹੈ। ਉਝ ਆਸ ਸਿਹਤ ਲਈ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਵਿਟਾਮਿਨ 'ਸੀ' ਭਰਪੂਰ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਟਾਮਿਨ 'ਸੀ' ਦੀ ਘਾਟ ਨਾਲ ਚਮੜੀ ਖੁਸ਼ਕ ਅਤੇ ਵਾਲ ਨਿਰਜੀਵ, ਰੁਖੇ ਅਤੇ ਸਫੈਦ ਹੋਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਮਸੂੰੜੇ ਛੁੱਲਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਵਿਟਾਮਿਨ 'ਸੀ' ਸਰੀਰ ਦੇ ਤੰਤੂਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਚਾਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖੂਨ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਰੋਗਾਣਾਂ ਦੇ ਰੋਗਾਣਾਂ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤ

ਕਰਕੇ ਬੁਢਾਪਾ ਨਾ ਆਉਣ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਿਟਾਮਿਨ 'ਸੀ' ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਭੂਮਿਕਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਜੀਵਨ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਆਂਵਲਾ ਇੱਕ ਸਸਤਾ ਫਲ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਇਸ ਨੂੰ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤਫਲ' ਦੀ ਸੰਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਆਂਵਲਾ ਤਾਜਾ ਅਤੇ ਸੁਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਦੌਵਾਂ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਹੈ ਕਿ ਤਾਜਾ ਆਂਵਲਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਯੋਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਸਾਬਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁੱਕਾ ਆਂਵਲਾ ਤਾਜੇ ਆਂਵਲੇ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਫਲ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਕਾਉਣ ਜਾਂ ਉਬਾਲਣ ਤੇ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਗੁਣ ਸਥਿਰ ਅਤੇ ਜਿਉਂ ਦੇ ਤਿਉਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੁੱਕੇ ਆਂਵਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਟਾਮਿਨ 'ਸੀ', ਅਮਲ ਸਟਾਰਚ, ਟੇਨਿਨ, ਕੁਦਰਤੀ ਸ਼ਰਕਰਾ ਆਦਿ ਤਾਜੇ ਆਂਵਲੇ ਦੀ ਬਜਾਏ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਆਂਵਲੇ ਦਾ ਗਮਾਇਣਕ ਵਿਸਲੇਸ਼ਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ -

- ★ ਪ੍ਰੋਟੀਨ 0.5 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, ਖਣਿਜ ਲਵਣ 0.7 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, ਕਾਰਬੋਜ਼ 14.1 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, ਵਸਾ 0.1 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, ਰੇਸ਼ਾ 0.05 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, ਜਲ 81.2 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ।
- ★ ਪੱਕੇ ਹੋਏ ਆਂਵਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਗੈਲਿਕ ਐਸਿਡ, ਨਿਰਯਾਸ, ਸ਼ਰਕਰਾ ਅਤੇ ਐਲਮਿਨੀਅਮ ਵੀ ਥੋੜੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਂ ਵਿਟਾਮਿਨ 'ਏ' ਅਤੇ 'ਬੀ' ਵੀ ਆਂਵਲੇ ਵਿੱਚ ਭਰਪੂਰ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ।

ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਂਵਲੇ ਵਿੱਚ ਅਮਲਤਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸਵਾਦ ਵਿੱਚ ਕਸੈਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਯੁਰਵੈਦ ਵਿੱਚ ਦਵਾਈ ਵਾਲੇ ਫਲ ਦੀ ਸੰਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਆਯੁਰਵੈਦ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਂਵਲਾ ਤਿੱਖਾ, ਠੰਡਾ ਅਤੇ ਨਰਮ, ਸ਼ੁਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਤ, ਕਫ ਅਤੇ ਪਿੱਤ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਮੌਤੀਆਬਿੰਦ ਹੋਣ ਤੇ ਤਾਜੇ ਆਂਵਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਚਮਚ ਰਸ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਹਿਦ ਨਾਲ ਚੱਟਣ ਨਾਲ ਅਤੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਕੇ ਆਂਵਲੇ ਜਾਂ ਤਿ੍ਰੁਫਲਾ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੋਣ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਆਰਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਤਾਜੇ ਹਰੇ ਆਂਵਲੇ ਨੂੰ ਕੱਚਾ ਚਬਾਉਣ ਨਾਲ ਪੇਟ ਦੀ ਗਰਮੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅੱਖਾਂ ਠੀਕ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਚਮਕ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਾਂ, ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਨਿਯਮਤ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰੋ।

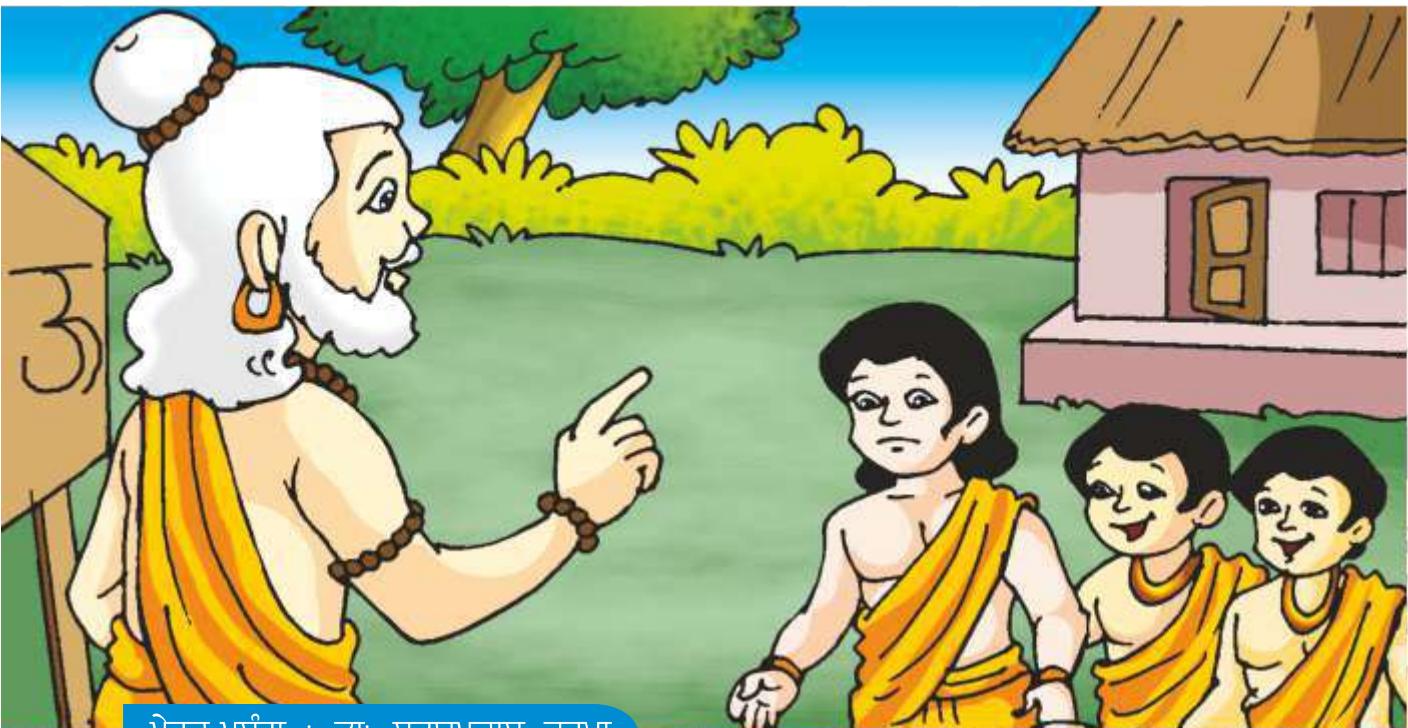

ਸੁੱਕੇ ਆਂਵਲੇ ਨੂੰ ਲੋਹੇ ਦੇ ਬਰਤਨ ਵਿੱਚ ਰਾਤ ਭਰ ਭਿਉਂ ਕੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਾਕਾਈ ਅਤੇ ਰੀਠੇ ਦਾ ਚੂਰਣ ਮਿਲਾ ਕੇ ਇਸ ਨਾਲ ਵਾਲ ਧੋਵੋ। ਵਾਲ ਕਾਲੇ, ਘਣੇ, ਲੰਬੇ ਅਤੇ ਜੜਾਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਣਗੀਆਂ।

ਆਂਵਲੇ ਦਾ ਤੇਲ ਸਿਰ ਤੇ ਮਲਣ ਨਾਲ ਸਿਰ ਦਾ ਦਰਦ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਆਂਵਲਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਗੁਣਕਾਰੀ ਸਸਤਾ ਫਲ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਨਿਯਮਿਤ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰੋ।

ਪ੍ਰੇਰਕ-ਪ੍ਰਸੰਗ : ਡਾ: ਸਤਯਪੁਕਾਸ਼ ਵਰਮਾ

ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਰੇਖਾ

ਗ ਰੂ ਜੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਸਮਝਾ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਇੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਪਾਠ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ— ਜਗ ਆਪਣੀ ਹਥੇਲੀ ਤਾਂ ਵਿਖਾਓ, ਬੇਟਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹਥੇਲੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਹਥੇਲੀ ਵੇਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੋਲੇ - ਬੇਟਾ ਤੂੰ ਘਰ ਜਾ। ਆਸਰਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਵਿਅਰਥ ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੇਰੀ ਕਿਸਮਤ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ।

- ਕਿਉਂ ਗੁਰੂ ਜੀ! - ਚੇਲੇ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

- ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਰੇਖਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। - ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਹਥੇਲੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਖਾਓਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ— ਇਹ ਵੇਖ। ਇਹ ਹੈ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਰੇਖਾ। ਇਹ ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਤੂੰ ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਨਾ ਕਰ।

ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਜੇਬ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਰੂ ਕੱਢਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਉਹ ਦਾਤਣ ਤੌੜਨ ਲਈ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਪੈਨੀ ਨੌਕ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਛੂੰਘੀ ਲਕੀਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ। ਹੱਥ ਲਹੂ-ਲੁਹਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਤਦ ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬੋਲਿਆ— ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਰੇਖਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾਇਆ ਅਤੇ ਬੋਲੇ— ਤੈਨੂੰ ਵਿਦਿਆ ਸਿੱਖਣ ਤੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਦੀ, ਬੇਟਾ। ਦਿੜ-ਨਿਸ਼ਚਯ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਲਕੀਰਾਂ ਵੀ ਬਦਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਉਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੀ— **ਪਾਣਿਨਿ**, ਜਿਸ ਨੇ ਵੱਡੇ ਹੋ ਕੇ ਵਿਸ਼ਵ-ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਆਕਰਣ ਗ੍ਰੰਥ 'ਅਸਟਾਧਿਆਇ' ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਸਦੀਆਂ ਗੁਜਰ ਜਾਣ ਤੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਪੂਰਣ ਵਿਆਕਰਣ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਹੁਣ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ।

ਕਦੇ ਨਾ ਭੁੱਲੋ

- ਫਰ, ਕੈਪ, ਲੈਬ, ਭੇਦ-ਭਾਵ, ਹੰਕਾਰ, ਆਲਸ ਅਤੇ ਨਫਰਤ ਵਰਗੇ ਅਵਗੁਣਾ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਵਿਚ ਕਦੇ ਦੇਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ।
(ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ)
- ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਫਰਤ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਟਦੀ ਹੈ, ਨਫਰਤ ਨਾਲ ਨਹੀਂ।
- ਉਤਮ ਸਿਖਿਆ ਜਿਥੋਂ ਵੀ ਮਿਲੇ, ਲੈ ਲੇਣ ਵਿਚ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾਂ ਚਾਹੀਦਾ।
(ਚਾਣਕੀਜਾ)
- ਬੁਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਸਾਡੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।
(ਬਾਣੁਭਲ)
- ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸੱਜਣ ਅਪਣੇ ਦੁੱਖ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
(ਬਾਣੁਭੱਟ)
- ਜੇਕਰ ਸਾਡੀ ਭਾਵਨਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਨਿਰਣੇ ਜਰੂਰ ਗਲਤ ਹੋਣਗੇ।
- (ਹੋਜ਼ਿਲਿਟ)
- ਮਹਾਨ ਪੁਰਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਹਿਚਾਣ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਨਿਮਰਤਾ।
- ਜੇਕਰ ਨਿਮਰਤਾ ਦੇ ਪਿਛੇ ਸਵਾਰਥ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਢੋਗ ਹੈ।
- ਬੀਚਰ
- ਜਦ ਆਪ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਆਪ ਆਪਣੇ - ਆਪ ਨੂੰ ਵੀ ਧੋਖਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋ।
- ਸਭ ਵੱਡੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਣ ਅਹੰਕਾਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ਰਸਕਿਨ
- ਧੀਰਜ ਰੱਖਣਾ ਬੜਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਕੰਮ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਫਲ ਮਿਠਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਮਸਕਿਲ ਵਿਚ ਵੀ ਘਬਰਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਧੀਰਜਵਾਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ਰਾਮਕਿਸ਼ਣ ਪਰਮਹੰਸ
- ਜੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਭੇਜਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਚੌਰ ਹੈ।
- ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਸ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਹੀ ਪੂਰਣ ਮਾਨਵਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।
- ਸੇਖ ਸਾਈ
- ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਖਾਲੀ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਕਰਨਾ।
- ਮੈਲਕਮ ਫੋਬਸ
- ਸਫਲਤਾ ਇਕ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਅਤੇ ਨਿਕਿਨਵੇਂ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।
- ਏਡਿਸ਼ਨ
- ਕਲਪਨਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਾਨੂੰ ਅਨੰਤ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।
- ਸਵੇਰ ਦੀ ਸੈਰ ਪੂਰੇ ਦਿਨ ਲਈ ਵਰਦਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ਹੋਨਰੀ ਟੋਵਿੰਡ ਬਰੋ
- ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੁਰਾ ਮਤ ਸੋਚੋ। ਹਰ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਸੱਚਾ ਦਿਸ਼ਟੀਕੌਣ ਅਪਨਾਇਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਅਨੇਕ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਰਲਤਾ ਨਾਲ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ਮਹਾਂਰਿਸੀ ਅਰਵਿੰਦ

□ ਸੰਗ੍ਰਹਿਕਰਤਾ : ਡਿੰਪਲਜੀਤ ਰੰਗਾਵਾ

ਛੋਟੀ ਚਿੜੀ ਜੇਬਰਾ ਫਿੰਚ

ਆ ਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਅਤੇ ਆਮ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਹੈ ਜੇਬਰਾ ਫਿੰਚ। ਖੁਸ਼ਕ ਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਰਹਿਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਹ ਪੰਛੀ ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਘਾਹ ਦੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਪਣਾ ਬਸੇਰਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

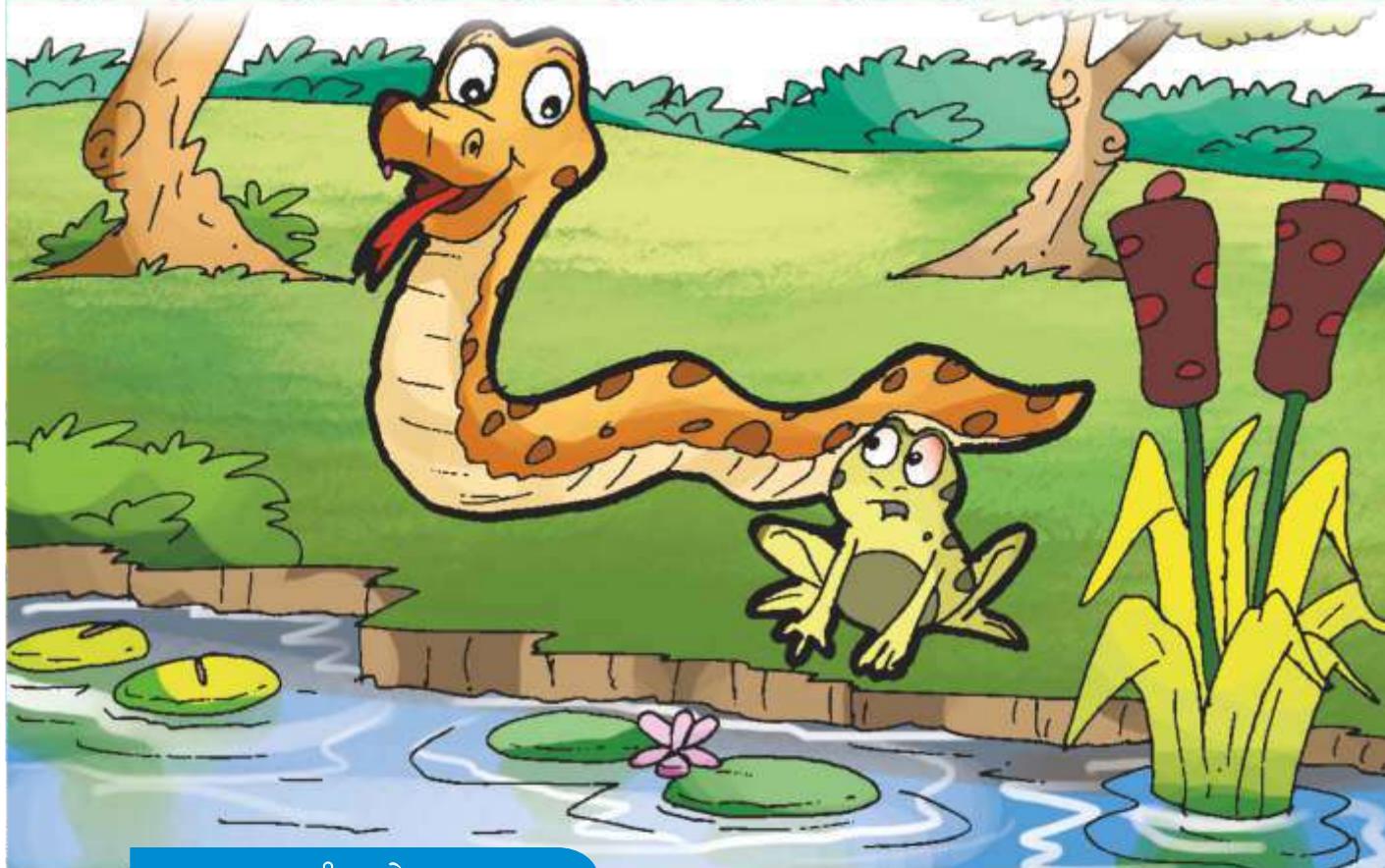
ਇਸ ਪੰਛੀ ਦੀ ਚੁੱਝ ਚਟਕ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਿਰ, ਖੰਭ ਅਤੇ ਪਿੱਠ ਸਲੇਟੀ ਅਤੇ ਖੰਭਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਨਾਮ 'ਟੈਨਿਓਪਿਯਾਗਿਯਾ ਗੁੱਟਾਟਾ' ਅਤੇ ਪੁਕਾਰਨ ਦਾ ਨਾਮ ਜੇਬਰਾ ਫਿੰਚ ਹੈ। ਨਾਰੰਗੀ ਰੰਗ ਦੇ ਗੱਲਾਂ ਵਾਲੇ ਨਰ ਜੇਬਰਾ ਫਿੰਚ ਮਾਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਕਰਸ਼ਕ ਦਿਸਦੇ ਹਨ। ਨਰ ਅਤੇ ਮਾਦਾ ਦੌਨਾਂ ਹੀ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਕਾਲੇ ਸਫੈਦ ਘੇਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੀਨੇ ਤੱਕ ਪੂਛ ਤੇ ਸਫੈਦ ਅਤੇ ਕਾਲੀ ਪੱਟੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਮਕਰਣ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦਾ ਕਾਰਣ ਜੇਬਰਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੱਟੀਆਂ ਹਨ।

ਇਹ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਪੰਛੀ ਹੈ। ਜੋੜਾ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਜੇਬਰਾ ਫਿੰਚ ਦੇ ਝੁੰਡ ਵਿੱਚ 100 ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਆਪਣਾ ਆਲੂਣਾ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਖੋਖਲੇ ਤਨਿਆ ਅਤੇ ਝਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਆਲੂਣਾ ਘਾਹ ਦੇ ਸੁੱਕੇ ਤਿਨਕਿਆਂ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਖੰਭਾਂ ਨੂੰ ਵਿਛਾ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗੱਦੀਦਾਰ ਅਤੇ ਆਰਾਦਾਇਕ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਲੂਣੇ ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਜੇਬਰਾ ਫਿੰਚ ਇਸ ਵਿੱਚ

ਇੱਕ ਨਾਲੀਦਾਰ ਰਾਹ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਾਦਾ ਜੇਬਰਾ ਫਿੰਚ ਇੱਕ ਵਾਰ 4 ਤੋਂ 6 ਸਫੈਦ ਆਂਡੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੋਵੇਂ ਮਿਲ ਕੇ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਨਾਲ 14 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਆਂਡਿਆਂ ਨੂੰ ਸੇਕਦੇ ਹਨ। ਜਨਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਚੁਚਿਆਂ ਦਾ ਰੰਗ ਸਲੇਟੀ ਅਤੇ ਚੁੱਝ ਕਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ 5 ਤੋਂ 6 ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਆਲੂਣਾ ਛੱਡ ਕੇ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਉਡਣ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜੇਬਰਾ ਫਿੰਚ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ 10 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਤੱਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਖੁਸ਼ਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਆਦੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਨਾ ਪਾਣੀ ਦੇ ਕਈ ਰੋਜ਼ ਤਕ ਜੀਵਿਤ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਚੁੱਝ ਢੁਬੋ ਕੇ ਪੀਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਿੱਧੇ ਗਟਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਬਾਕੀ ਪੰਛੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੇਬਰਾ ਫਿੰਚ ਮੂਲ ਰੂਪ ਨਾਲ ਬੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਜਦ ਆਹਾਰ ਦਾ ਸੰਕਟ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਦੀਮਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਹਾਰ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਬਾਲ ਕਹਾਣੀ : ਵੇਦ ਸਰਮਾ

ਈਰਖਾ ਦਾ ਫਲ

ਇੱਕ

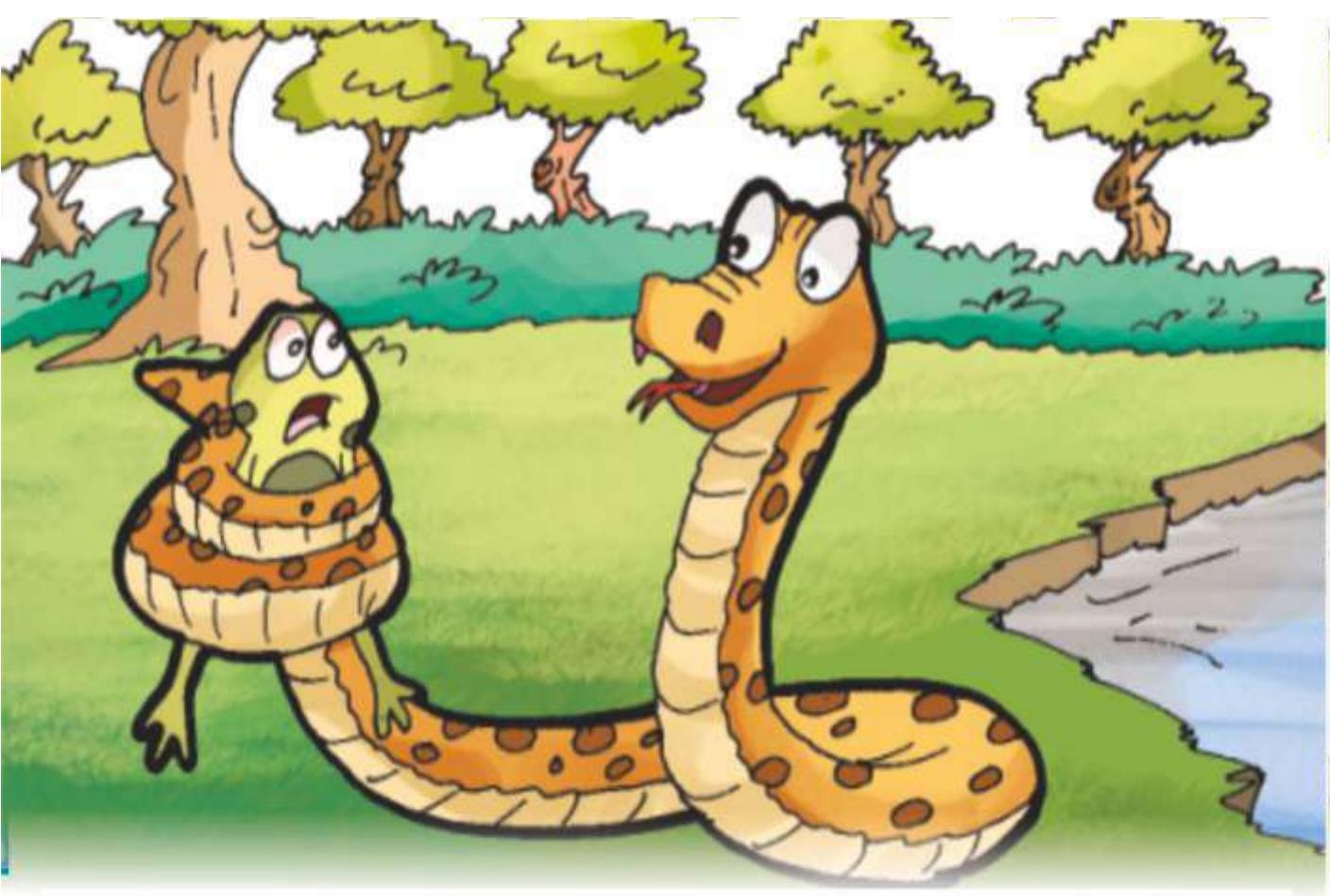
ਕ ਤਾਲਾਬ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਡੱਡੂ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਡੱਡੂਆਂ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੱਜਣ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਉਹਨਾਂ ਡੱਡੂਆਂ ਵਿਚੋਂ ਚਮਕੂ ਡੱਡੂ ਬਹੁਤ ਚਲਾਕ ਸੀ। ਉਹ ਮੁਖੀਆ ਡੱਡੂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਜਲਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਮੁਖੀਆ ਡੱਡੂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਖੁਦ ਮੁਖੀਆ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਚਮਕੂ ਡੱਡੂ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਮੁਖੀਆ ਡੱਡੂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਡੱਡੂ ਮੁਖੀਆ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਚਮਕੂ ਡੱਡੂ ਘੀਮਦਾ ਹੋਇਆ ਨਾਲ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਤਦ ਇੱਕ ਸੱਪ ਉਸ ਤੇ ਝੱਪਟਿਆ। ਸੱਪ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਚਮਕੂ ਘਬਰਾ ਗਿਆ ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਸੰਭਲ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, "ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਮਾਰ ਕੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ? ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਜਗ੍ਹਾ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਜਿਥੇ ਤੈਨੂੰ ਸੈਕੜੇ ਡੱਡੂ ਖਾਣ ਲਈ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ।"

ਚਮਕੂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸੱਪ ਨੂੰ ਲਾਲਚ ਆ ਗਿਆ। ਸੱਪ ਚਮਕੂ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਲਾਬ ਦੇਨੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਚਮਕੂ ਨੇ ਸੱਪ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਵੇਖ! ਇਸ ਤਾਲਾਬ ਵਿੱਚ ਸੈਕੜੇ ਡੱਡੂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਲਈ ਰੋਜ਼ ਇੱਕ ਡੱਡੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲਿਆਵਾਂਗਾ। ਤੂੰ ਉਸ ਡੱਡੂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਖਾ ਜਾਣਾ।"

ਸੱਪ ਨੇ ਚਮਕੂ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਈ। ਸੱਪ ਉਥੇ ਇੱਕ ਰੁੱਖ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਬਣੀ ਬੁੱਡ ਵਿੱਚ ਲੁਕ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਚਮਕੂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਇੱਕ ਡੱਡੂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਥੇ ਆਇਆ। ਸੱਪ ਨੇ ਝਪਟ ਕੇ ਉਸ ਡੱਡੂ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਅਤੇ ਪਲਕ ਝਪਕਦੇ ਹੀ ਨਿਗਲ ਗਿਆ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਫਿਰ ਚਮਕੂ ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਡੱਡੂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ। ਸੱਪ ਉਸ ਡੱਡੂ ਤੇ ਝੱਪਟਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿਗਲ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਚਮਕੂ ਨੇ ਤਾਲਾਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਡੱਡੂ ਸੱਪ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਵਾ ਦਿੱਤੇ।

ਜਦ ਸਾਰੇ ਡੱਡੂ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਸੱਪ ਚਮਕੁ ਦੇ ਬੇਟੇ ਨੂੰ ਨਿਗਲ ਗਿਆ। ਚਮਕੁ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਦੀ ਮੌਤ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖੀ ਹੋਇਆ ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਭਿੰਕਰ ਸੱਪ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਰ ਵੀ ਕੀ ਸਕਦਾ ਸੀ? ਇੱਕ ਦਿਨ ਸੱਪ ਨੇ ਚਮਕੁ ਨੂੰ ਹੀ ਫੜ ਲਿਆ। ਚਮਕੁ ਨੇ ਸੱਪ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, 'ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਅਨੇ ਸਾਰੇ ਡੱਡੂਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਵਾਇਆ, ਹੁਣ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਖਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਗਲਤ ਗੱਲ ਹੈ।'

"ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਹੀ ਖਾ ਕੇ ਪੇਟ ਭਰਨਾ ਪਏਗਾ।" ਸੱਪ ਨੇ ਕਿਹਾ।

□ ਕਿਸੇਰ ਡੈਨੀਅਲ

ਸੇਵਾ ਭਾਵਨਾ

ਇਕ ਵਾਰ ਕਿਸੇ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਹੜ੍ਹ ਆ ਗਿਆ। ਕਈ ਪਿੰਡ ਉਸ ਹੜ੍ਹ ਦੀ ਚਪੇਟ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ। ਕਰੋੜਾਂ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਵਹਿ ਗਈ। ਸਾਰੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਭੁੱਖੇ ਮਰਨ ਲੱਗੇ।

ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਆਪਣਾ

ਚਮਕੁ ਆਪਣੇ ਫੈਲਾਏ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਖੁਦ ਫਸ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਹ ਹੁਣ ਮਰਦਾ ਕੀ ਕਰਦਾ। ਸੱਪ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿਗਲ ਗਿਆ।

ਪਿਆਰੇ ਬੱਚਿਓ! ਕਿਸੇ ਨੇ ਸੱਚ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਦਿਨ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਧੋਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚਮਕੁ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਵਾ ਦੇਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤੋਂ ਹੱਥ ਧੋਣਾ ਪਿਆ। ■

ਕੰਮ-ਕਾਜ ਛੱਡ ਕੇ ਘਰ-ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਹੜ੍ਹ ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਲਈ ਰੁਪਏ-ਵਸਤਰ ਅਤੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਇੱਕਠਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਰੁਪਿਆਂ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਹੜ੍ਹ ਪੀੜਤਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ। ਰਾਤ-ਦਿਨ ਉਹ ਕਿਸਤੀ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਹੜ੍ਹ ਪੀੜਤਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।

ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ਹੜ੍ਹ ਪੀੜਤਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੌਣ ਸੀ? ਇਹ ਸਨ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ - **ਡਾਕ ਸੰਸਦ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਜੀ**। ■

ਦਾਦਾ ਜੀ

ਚਿੱਠੇ ਕਾਰ ਅਤੇ ਲੇਖਕ ਅਜੈ ਕਾਲੜਾ

ਦਾਦਾ ਜੀ! ਦਾਦਾ ਜੀ, ਅੱਜ ਤਾਂ
ਅਸੀਂ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣ ਕੇ ਹੀ ਸੇਵਾਂਗੇ।

ਠੀਕ ਹੈ, ਬੱਚਿਓ! ਆਉ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇੱਕ
ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ— ਇੱਕ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਉਹ
ਬਹੁਤ ਦਿਆਲੂ ਅਤੇ ਸਫ਼ਾਈ ਪਸੰਦ ਸੀ।

ਜੀ! ਦਾਦਾ ਜੀ!

ਉਹ ਆਪਣੀ ਪਰਜਾ ਦੀਆਂ ਸੁਖ-ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਾ ਪੁਰਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਉਹ ਭੇਸ ਬਦਲ ਕੇ ਇੱਕਲੇ ਹੀ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਣ ਨਿੱਕਲ ਪਿਆ।

ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਗੰਦਗੀ ਵੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਹੋਇਆ। ਰਾਜਾ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਗੰਦਗੀ ਨਾਲ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਫੌਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਥੋਂ-ਹੱਥ ਸਾਰੇ ਨਗਰ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ।

ਸੱਚ ਦਾਦਾ ਜੀ, ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਸਫ਼ਾਈ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਸੀ?

ਸਾਰੇ ਮੰਤਰੀ ਘਬਰਾ ਗਏ। ਪੂਰੇ ਨਗਰ ਦੀ ਸ਼ਹਾਈ।

ਫਿਰ ਕੀ ਹੋਇਆ ਦਾਦਾ ਜੀ? ਕੀ
ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੇ ਖੁਦ ਸ਼ਹਾਈ ਕੀਤੀ?

ਕੀ ਸੁਝਾਅ, ਦਾਦਾ ਜੀ?

ਸ਼ਹਾਈ ਖੁਦ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇੱਕ
ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਇੱਕ
ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸ਼ਹਾਈ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸ਼ਹਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਅੱਜ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਸ਼ਹਾਈ
ਕਰ ਵੀ ਦੇਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਕੱਲ ਫਿਰ ਪ੍ਰਯਾ ਦੇ ਲੇਕ ਕੂੜਾ ਸੁੱਟ ਕੇ ਗੰਦਗੀ ਫੈਲਾ ਦੇਣਗੇ।

ਮਹਾਰਾਜਾ, ਮੇਰਾ ਸੁਝਾਅ ਹੈ ਕਿ
ਆਪ ਪ੍ਰਯਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਭਾ ਵਿੱਚ
ਬੁਲਾ ਕੇ ਸ਼ਹਾਈ ਦਾ ਮਹੱਤਵ
ਦੱਸੋ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ
ਲਈ ਕੁੱਝ ਸ਼ਹਾਈ ਕਰਮਚਾਰੀ
ਵੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਵਾਓ, ਜਿਸ
ਨਾਲ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸ਼ਹਾਈ ਹੋ ਸਕੇ।

ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਆਈ। ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਸਭਾ ਬੁਲਾਉਣ ਦਾ ਅਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਜਾ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼-ਸਫ਼ਾਈ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਸਮਝਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬਾਦ ਤੋਂ ਪੂਰਾ ਨਗਰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਚਮਕਣ ਲੱਗਾ।

ਬੱਚਿਓ, ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸਿਖਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਪੂਰੇ ਮੁਹੱਲੇ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਖੁਦ ਕੂੜਾ ਫੈਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਠੀਕ ਕਿਹਾ ਆਪ ਨੇ ਦਾਦਾ ਜੀ!

ਬੱਚਿਓ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸੌਣ ਚਲੋ ਜਾਓਗੇ ਨਾ।

ਗੁੱਡ ਨਾਇਟ, ਬੱਚਿਓ!

ਗੁੱਡ ਨਾਇਟ ਦਾਦਾ ਜੀ!

ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਪਰਖ

ਦੇਹਾਂ ਚਿਤੱਰਾਂ ਵਿਚੋਂ 10 ਅੰਤਰ ਲੱਭੋ!

radio.nirankari.org

24x7

kids.nirankari.org

Catch the latest episode
on 23rd of every month

www.nirankari.org

Catch the latest episode
on 10th of every month

सुनो तराने
गडु पुराने

Bhakti Sangeet

radio.nirankari.org

Catch the latest episode
on 20th of every month

SOUL VIBES

radio.nirankari.org

Catch the latest episode
on Last Friday of every month

radio.nirankari.org

Catch the latest episode
on 1st & 16th of every month

Video & Audio Webcasts on www.nirankari.org - Every month

SANT NIRANKARI MISSION

Registered with the
Registrar of Newspaper
For India Under RNI No. 32345/1977

: Delhi Postal Regd. No. DL (N)/137/2021-2023
: Licence No. U (DN)-60/2021-23
: Licenced to post without Pre-payment

ਸੰਤ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਮੰਡਲ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ

ਪੱਤਰ-ਪੱਤਰਕਾਵਾਂ

ਸੰਤ ਨਿਰੰਕਾਰੀ

ਏਕ ਨਜ਼ਰ

ਹੰਸਤੀ ਦੁਨੀਆ

- ❖ ਗਿਆਰੂਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲੀ 'ਸੰਤ ਨਿਰੰਕਾਰੀ' ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਮਾਸਿਕ ਪੜ੍ਹਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਵਚਨ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲ ਭਰਪੂਰ ਰਚਨਾਵਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।
- ❖ ਤਿੰਨ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪੰਦਰਵਾੜਾ ਅਖਬਾਰ 'ਏਕ ਨਜ਼ਰ' ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਦੌੰਡੀ ਵਰਚਨ ਅਤੇ ਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਹੋਰਹੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਸਮਾਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ❖ ਚਾਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਛੱਪਣ ਵਾਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬੋਧਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਅਨੋਖੀ ਬਾਲ ਮਾਸਿਕ 'ਹੰਸਤੀ ਦੁਨੀਆ' ਵਿਚ ਰੋਚਕ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਗਿਆਨ-ਵਰਧਕ ਵਿਗਿਆਨਕ ਲੇਖ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਚਿੱਤਰਕਾਥਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੱਤਰ-ਪੱਤਰਕਾਵਾਂ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ:-

Tel. : 011-47660200 (Extn. : 862) | Email : Patrika@nirankari.org

ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਲਈ ਸੂਚਨਾ

- ❖ ਕੀ ਆਪਣੀ ਹੰਸਤੀ ਦੁਨੀਆ (ਪੰਜਾਬੀ) ਮਾਸਿਕ, ਪੜ੍ਹਕਾ ਲਗਾਤਾਰ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ?
- ❖ ਪੜ੍ਹਕਾ ਵਿਭਾਗ ਰਾਹੀਂ ਹਰ ਮਹੀਨੇ 23 ਤਾਰੀਕ ਨੂੰ *Dispatch* (ਡਿਸਪੈਚ) ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਕ ਹਫ਼ਤੇ ਤਕ ਵੀ ਆਪਣੀ ਇਹ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ -
 1. ਅਪਣੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਡਾਕਖਾਨੇ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ।
 2. ਪੜ੍ਹਕਾ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਫੈਨ ਨੰਬਰ 011-47660200 (Extn. : 862) OR Help Line No. 011-47660360 ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰੋ, ਤਾਂਕਿ ਆਪਣੀ ਉਸਦੀ ਦੂਜੀ ਕਾਪੀ ਭਿਜਵਾਈ ਜਾ ਸਕੇ।

- ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੰਪਾਦਕ,
ਪੜ੍ਹਕਾ ਵਿਭਾਗ, ਸੰਤ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਮੰਡਲ,
ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਕੰਪੈਲਕਸ, ਬੁਰਾੜੀ ਰੋਡ, ਦਿੱਲੀ-110009